

CIVITTA

\ PÄRNU LINNA JA MAAKONNA KAASAVA HARIDUSE ANALÜÜS, ARENGUSUUNAD JA KOMPETENSIKESKUSE KONTSEPTSIOON

Kaasrahanud
Euroopa Liit

Eesti
tuleviku heaks

2024

Projekti „Pärnu linna kaasava hariduse uuring“ (toetuse taotlus registreerimisnumbriga 2021-2027.5.01.22-0006) toetatakse Euroopa ühtekuuluvuspoliitika fondide vahenditest.

SISUKORD

1. HETKEOLUKORRA KIRJELDUS	5
1.1. Rahvastikuprotsessid.....	5
1.2. Haridusvõrk.....	7
1.2.1. Alusharidus.....	7
1.2.2. Üldharidus.....	8
1.2.3. Kutse- ja huviharidus.....	10
1.3. Haridusliku toe pakkumine.....	11
1.3.1. Lasteaiad.....	11
1.3.2. Üldhariduskoolid.....	12
1.3.3. Pakutavad tugiteenused.....	14
1.3.4. Toe korraldus Pärnu linnas.....	16
1.4. Kaasava hariduse, sh haridusliku toe pakkumise tugevused Pärnu linnas ja maakonnas.....	18
1.5. Kaasava hariduse, sh haridusliku toe pakkumise väljakutsed Pärnu linnas ja maakonnas.....	19
1.5.1. Haridusjuhid ja õpetajad.....	19
1.5.2. Lapsevanemad.....	20
1.5.3. Tugispetsialistid ja võrgustikutöö.....	21
1.5.4. Ennetus, infovahetus ja koordineerimine.....	22
2. RAHVASTIKU ARENGU JA HEV-TEENUSTE VAJADUSE PROGNOOS PÄRNUMAAL AASTANI 2040	23
2.1. Rahvastiku arengu prognoos.....	23
2.2. HEV-teenuste vajaduse prognoos.....	24
3. KAASAVA HARIDUSE ARENGUSUUNAD JA KOMPETENTSIKESKUSE KONTSEPTSIOON	27
3.1. Arengusuunad ja ootused tulevikule.....	27
3.2. Kompetentsikeskuse kontseptsioon.....	28
3.3. Edasised sammud.....	38
4. LISAD	39
4.1. Rahvastikuprognoos Pärnumaa omavalitsuste kaupa.....	39

SISSEJUHATUS

Eesti hariduskorralduse juhtiv põhimõte on kaasav haridus¹. Lihtsalt öeldes tähendab kaasamine hariduses seda, et igale lapsele pakutakse tema võimetele ja vajadustele vastavat hariduskorraldust. Võimetele ja vajadustele vastavat haridust on õigus saada igal inimesel, sealhulgas nii erivajadusega lastel kui ka väga andekatel lastel.

Kaasavaks hariduseks nimetatakse inimõigusi arvestavat ja heale haridusele ligipääsu võimaldavat lähenemisviisi, kus lapsed tajuvad sotsiaalset integratsiooni ja kuuluvustunnet laiemas sotsiaalses võrgustikus, hoolimata nende vajadustest, ning kaasamine saavutatakse laste aktiivse mõtestatud osaluse ja personaalse lähenemise kaudu lapse arengu toetamisel tema täielikku potentsiaali arvestades².

Samas on kaasava hariduse valdkonnas mitmeid murekohti, millele pole aastate jooksul suudetud lahendust leida. Näiteks Riigikontrolli 2020. aasta hariduse tugiteenuste kättesaadavuse auditis tuuakse välja tugispetsialistide puudus, teenuste piiratus ja alarahastatus lasteaedades, tugiteenuste korralduse tulemuslikkuse hindamissüsteemi puudus jpm³.

Selle analüüsi fookuses on Pärnumaa. Maakonna arengustrateegia Pärnumaa 2035+ üheks sihiseadeks on, et kvaliteetne, mitmekülgne ning kaasav alus- ja üldharidus on Pärnumaal kättesaadav kõigile⁴. Arengukava tegevuskava järgi arendatakse Pärnu linnas välja hariduslike erivajadustega laste kasvatust ja haridust toetav kompetentsikeskus. Seetõttu ongi sel **analüüsil kaks eesmärki**:

1. kaardistada Pärnu linna ja maakonna kaasava hariduse olukord ja koostada HEV-teenuste vajaduse prognoos;
2. koostada hariduslike erivajadustega laste kasvatust ja haridust toetava kompetentsikeskuse kontseptsioon Pärnu linnas koostöös Pärnumaa kohalike omavalitsustega.

Analüüsi raames viidi läbi **8 grupiintervjuud** järgnevate osapooltega: Pärnu Linnavalitsus, Pärnu linna koolijuhid, lasteaiajuhid ja huviharidus, HEV-koordinaatorid, tugiteenused, Pärnumaa haridusjuhid, noorsootöötajad ning lapsevanemad. Fookusgruppides osales üle 30 inimese. Lisaks viidi 2024. aasta jaanuarikuus läbi **kolm kaasamiseminari**, milles osales kokku ligi 80 inimest. Täname kõiki intervjuudel ja seminarides osalenuid!

¹ Kaasav haridus, Haridus- ja Noorteamet, <https://harno.ee/kaasav-haridus>

² Nelis, P., & Pedaste, M. (2020). Kaasava hariduse mudel alushariduse kontekstis: süstemaatiline kirjandusülevaade. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 8(2), 138–163. <https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.2.06>

³ Riigikontroll (2020), „Hariduse tugiteenuste kättesaadavus“, <https://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2516/language/et-EE/Default.aspx>

⁴ Arengustrateegia „Pärnumaa 2035+“, <https://pol.parnumaa.ee/arengustrateegia-parnumaa-2035>

1. HETKEOLUKORRA KIRJELDUS

1.1. RAHVASTIKUPROTSESSID

Pärnumaa on pindalalt Eesti suurim maakond. Maakond jaguneb **seitsme omavalitsuse** vahel:

- Häädemeeste vald,
- Kihnu vald,
- Lääneranna vald,
- Põhja-Pärnumaa vald,
- Pärnu linn,
- Saarde vald,
- Tori vald.

Statistikaameti andmetel⁵ elas Pärnumaal 2023. aasta 1. jaanuari seisuga **87 418 inimest** (Tabel 1). Võrreldes 2015. aastaga on maakonna elanike arv jäänud laias laastus samaks, olles tõusnud 163 inimese võrra⁶. Kõige rohkem on elanike arv langenud Lääneranna vallas (588 inimest vähem), Põhja-Pärnumaa vallas (538 inimest vähem) ja Saarde vallas (528 inimest vähem). Võrreldes 2015. aastaga elab vähem inimesi ka Häädemeeste vallas (168 inimest vähem) ja Kihnu vallas (148 inimest vähem). Samas on Pärnumaal ka piirkondi, mille elanike arv on liikunud valdavalt tõusvas joones, ületades 2023. aastal 2015. aasta taset: Pärnu linn (1 416 inimest rohkem) ja Tori vald (717 inimest rohkem).

TABEL 1. PÄRNUMAA ELANIKE ARV OMAVALITSUSTE KAUPA AASTATEL 2015 JA 2023 (ALLIKAS: STATISTIKAAMET).

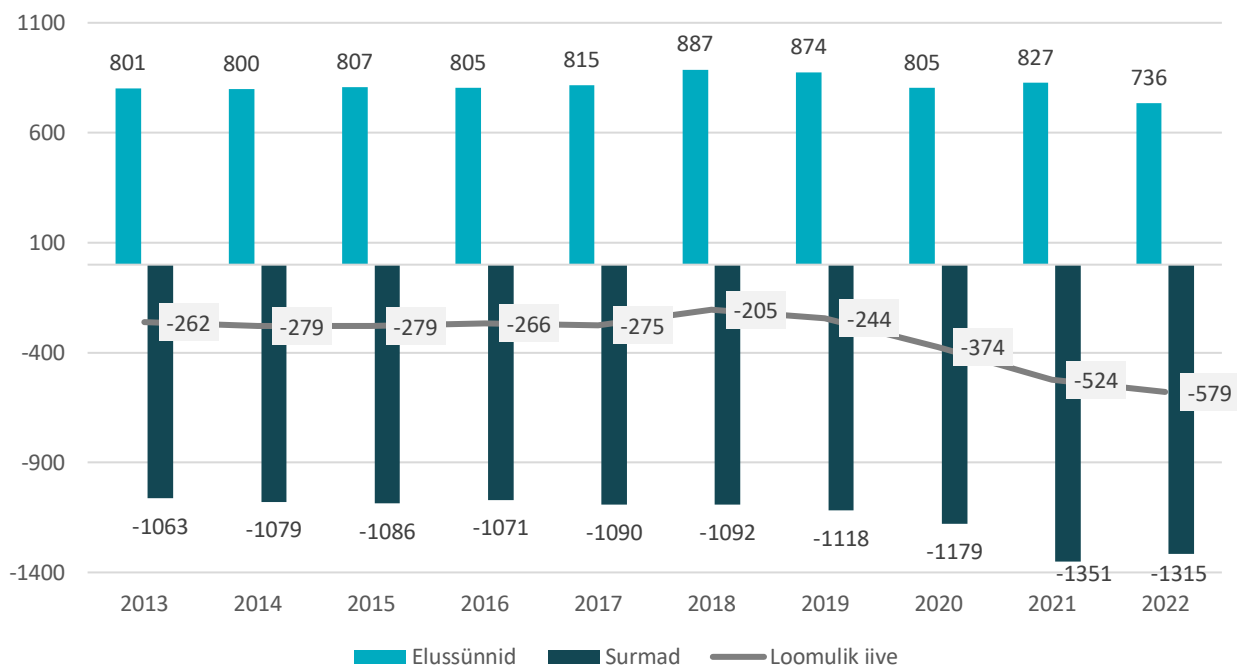
	2015	2023
Häädemeeste vald	4 845	4 677
Kihnu vald	677	529
Lääneranna vald	5 680	5 092
Põhja-Pärnumaa vald	8 626	8 088
Pärnu linn	50 946	52 362
Saarde vald	4 921	4 393
Tori vald	11 560	12 277
Kokku	87 255	87 418

Pärnumaa loomulik iive on viimasel kümnel aastal olnud järjepidevalt negatiivne ehk surmade arv ületab sündide arvu (Joonis 1). **Sündide arv on laias laastus vähenenud** – näiteks võrreldes 2013. aastaga langes

⁵ Statistikaameti tabel RV0282U: rahvastik elukoha, vanuserühma, soo ning aasta järgi (aluseks 1. jaanuari rahvaarv). Tabelis on andmed alates aastast 2015. Elukohana on määratletud piirkond või asula, kus inimene alaliselt või peamiselt elab. Kuni aastani 2015 oli kasutusel isiku ütlus- või registripõhine elukoht (sõltus uuringu meetodikast), alates 2015. aastast kasutati rahvastikuregistri järgset elukohta ning alates aastast 2022 määratakse elukoht partnerlus- ja paiknemisindeksi meetodika abil.

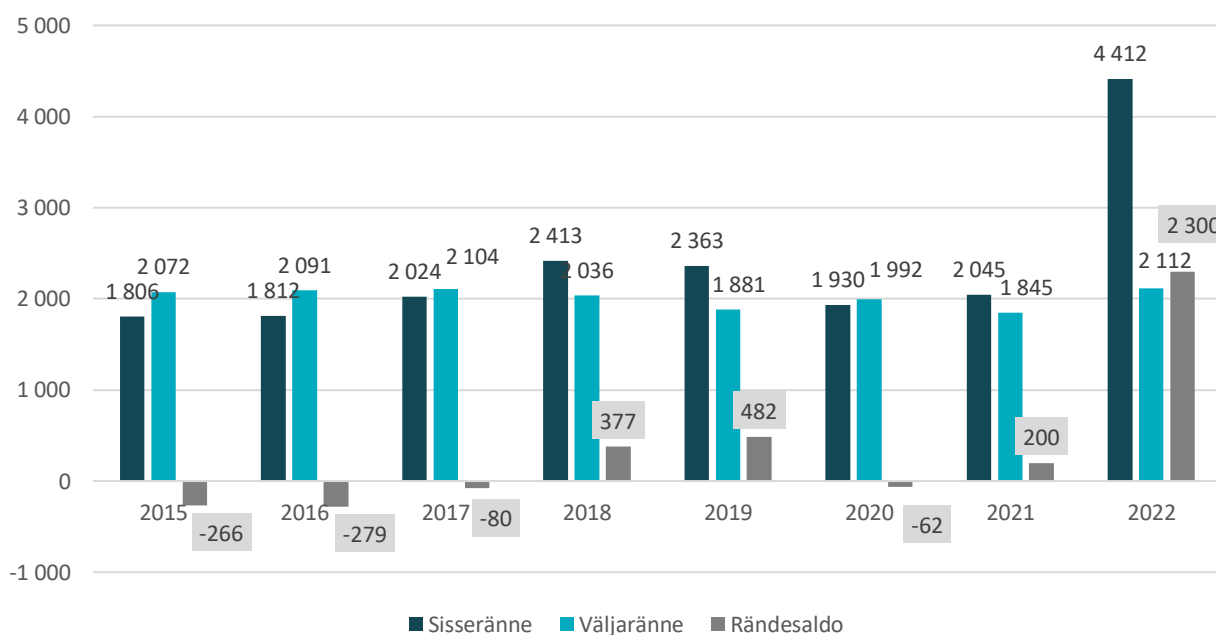
⁶ Arvesse on võetud 2017. aastal toimunud haldusreformi, kus 19 omavalitsusest sai 7. Laias laastus toimusid omavalitsuste ühinemised Pärnumaa omavalitsuste piires, v.a Lääneranna vallas, mille moodustasid lisaks kahele Pärnumaa KOV-ile (Varbla vald ja Koonga vald) ka Hanila vald ja Lihula vald Läänemaalt.

sündide arv 2022. aastal 65 võrra. Surmade arv on viimastel aastatel märkimisväärselt kasvanud – 2022. aastal oli surmade arv maakonnas 1 315, mis ületas sündide arvu pea kahekordselt.

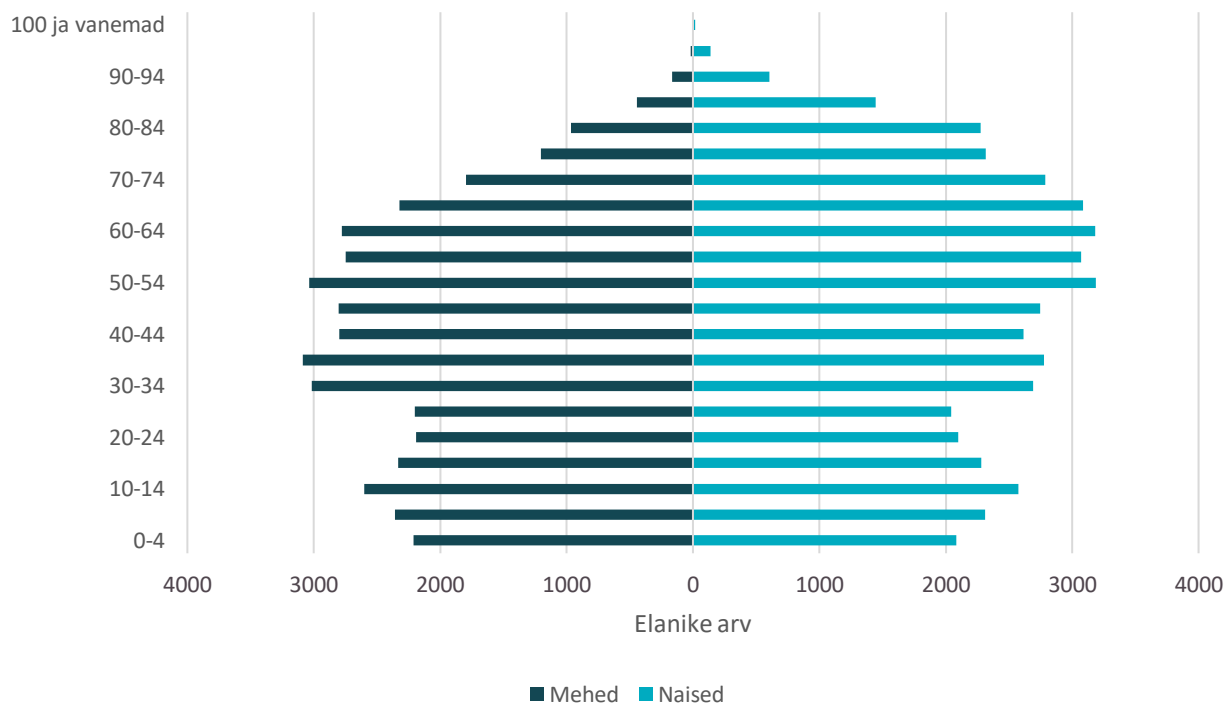
JOONIS 1. ELUSSÜNNID JA SURMAD PÄRNUMAAL AASTATEL 2013–2022 (ALLIKAS: STATISTIKAAMET).

Samal ajal on rändesaldo muutunud positiivseks (Joonis 2) – teravalt torkab silma, et 2022. aastal oli sisse- ja väljaränne 2300 võrra suurem kui aasta enne seda. Sedavõrd suurt hüpet teiste aastatega, mil sisse- ja väljaränne ületas pisut väljarände, võrreldes on selge, et tegemist on pigem üksikjuhtumiga.

JOONIS 2. SISSE- JA VÄLJARÄNNE PÄRNUMAAL AASTATEL 2015–2022 (ALLIKAS: STATISTIKAAMET).

2023. aasta maakonna elanikkonna soo-vanuskooesisust on näha (Joonis 3), et **nooremad vanuserühmad on väiksemad kui vanemad vanuserühmad**. Kõige arvukamad vanuserühmad on 50–54 (6 225 inimest), 60–64 (5 964 inimest) ning 35–39 (5 864 inimest). Noorematest vanuserühmadest on kõige arvukam 10–14-aastaste vanuserühm (5 174 inimest).

JOONIS 3. PÄRNUMAA RAHVASTIKU SOO-VANUSJAOTUS 2023. AASTAL (ALLIKAS: STATISTIKAAMET).

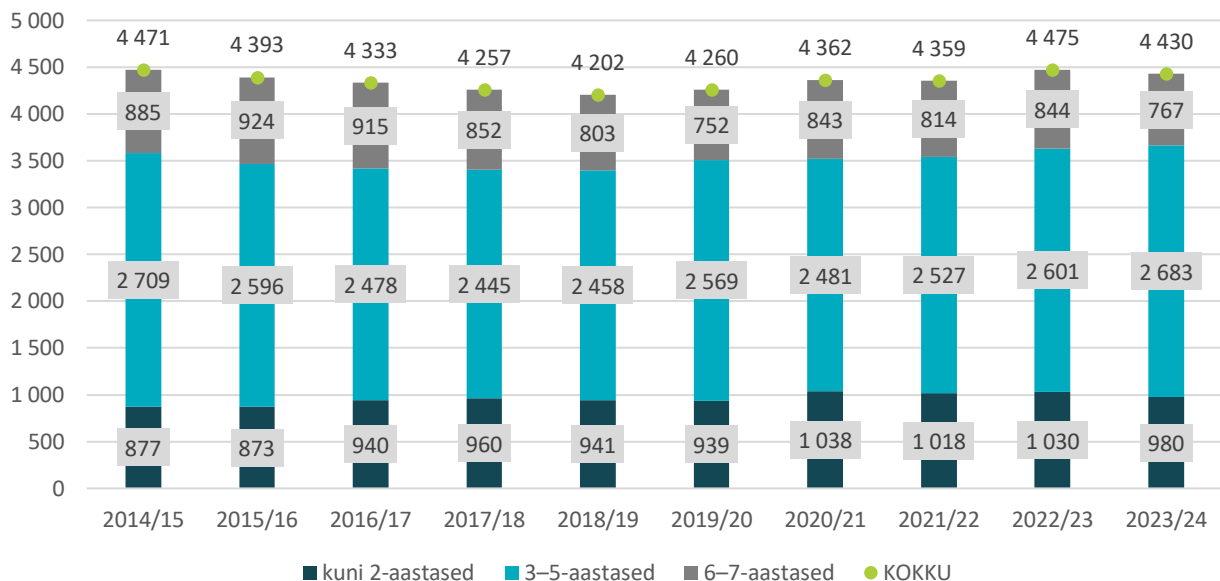
Nooremate vanuserühmade (st kuni 30-aastaste) pealekasv on üldjoontes siiski võrdlemisi stabiilne, jäädes vanuserühmiti 4 200–5 200 inimese vahele. Laias laastus saame öelda, et **lähikümnendil sisenevad viljakasse ikka mõnevõrra väiksemad põlvkonnad, mis võib tuua kaasa ka sündide arvu kahanemise**.

1.2. HARIDUSVÕRK

1.2.1. ALUSHARIDUS

2023/24 õppeaastal on Pärnumaal Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) järgi **38 alushariduse lasteasutust**⁷, mille **252 rühmas käib kokku 4 430 last**. 10 aasta lõikes on laste arv alushariduses püsitud võrdlemisi stabiilne (Joonis 4). Viimastel aastatel on kasvanud 3–5-aastaste lasteaialaste arv.

⁷ Alusharidust pakutakse ka mõningates koolides, st lasteaed ja kool on koondatud ühtse juhtimise alla.

JOONIS 4. LASTEAIALASTE ARV PÄRNUMAAL AASTATEL 2014–2024 (ALLIKAS: EHIS).

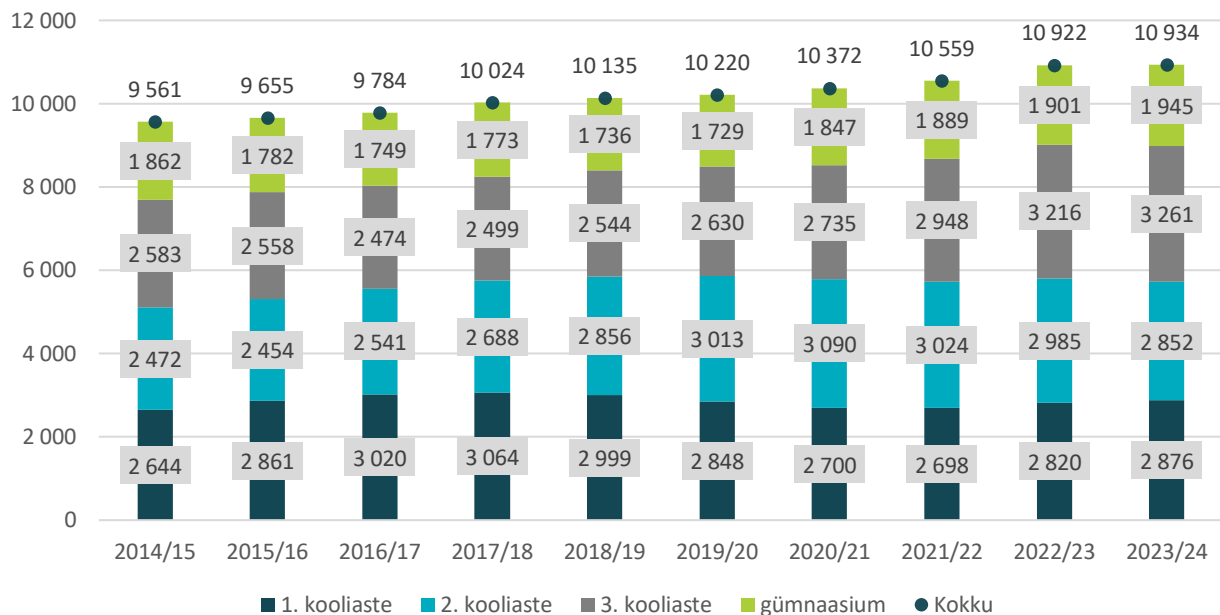
Maakonnas on sel õppeaastal üks eraomandis lasteasutus, mis asub Pärnu linnas. Seal käib 34 last. Ülejäänud 37 lasteasutust on munitsipaallasteaiad, kus käib 4 396 last. **Enim lasteasutusi on maakonnakeskuses Pärnus – 16 (Tabel 2).**

TABEL 2. LASTEASUTUSTE JA LASTE ARV OMAVALITSUSTES 2023/24 ÕPPEAASTAL (ALLIKAS: EHIS).

OMAVALITSUS	LASTE ARV 2023/24	ÕPPEASUTUSTE ARV	KESKMISELT LAPSI ÕPPEASUTUSES
Häädemeeste vald	209	4	52
Kihnu vald	14	1	14
Lääneranna vald	190	5	38
Põhja-Pärnumaa vald	387	5	77
Pärnu linn	2 775	16	173
Saarde vald	161	2	81
Tori vald	694	5	139
Kokku	4 430	38	117

1.2.2. ÜLDHARIDUS

2023/24 õppeaastal on Pärnumaal EHIS-e järgi **8 algkooli, 25 põhikooli, 9 gümnaasiumi ja üks täiskasvanute gümnaasium**, st kokku 43 kooli. Tänavu õpib Pärnumaal **kõikides õppe- ja omandivormides 10 934 üldhariduskoolide õpilast**. 10 aasta lõikes on õpilaste arv järk-järgult kasvanud (Joonis 5). Viimastel aastatel on näha õpilaste arvu vähenemist 2. kooliastmes.

JOONIS 5. ÕPILASTE ARV PÄRNUMAAL AASTATEL 2014–2024 (ALLIKAS: EHS).

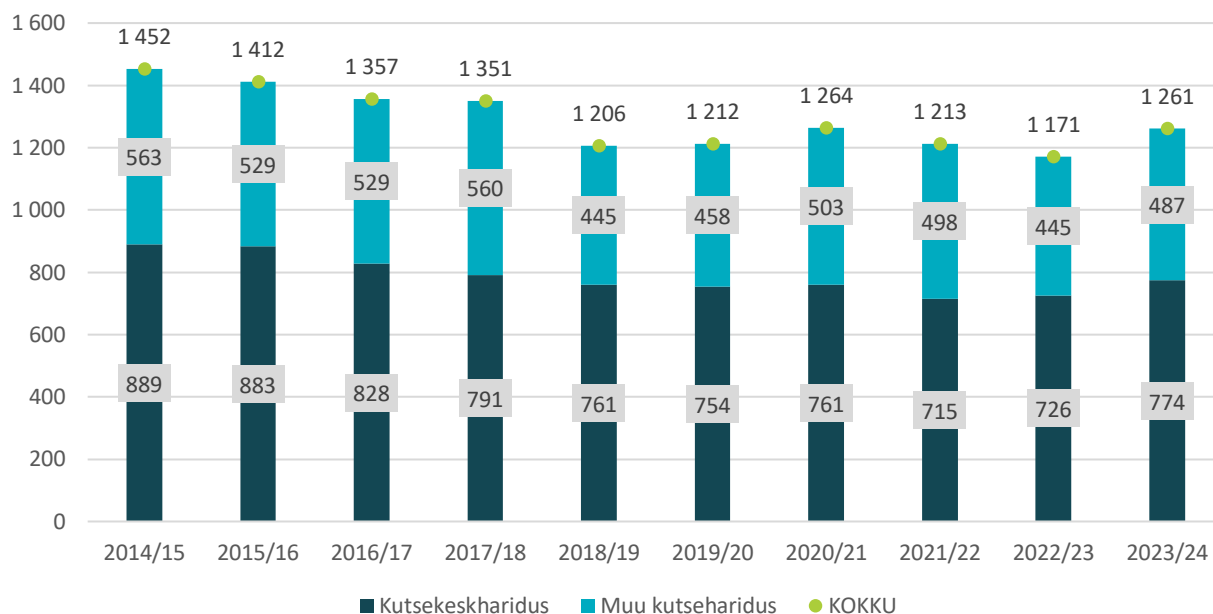
Maakonnas on sel õppeaastal 4 eraomandis üldhariduskooli, mis asuvad Pärnu linnas. Neis õpib 768 last ja noort. Linnas asuvad ka üks riigigümnaasium ja üks täiskasvanute gümnaasium, kokku 1 129 õpilasega. Ülejäänud 37 üldhariduskooli on munitsipaalomandis ja neis õpib 9 037 õpilast. **Enim üldhariduskoole on maakonnakeskuses Pärnus – 20** (Tabel 3).

TABEL 3. ÜLDHARIDUSKOOLIDE JA ÕPILASTE ARV OMAVALITSUSTES 2023/24 ÕPPEAASTAL (ALLIKAS: EHS).

OMAVALITSUS	ÕPILASTE ARV 2023/24	ÕPPEASUTUSTE ARV	KESKMISELT LAPSI ÕPPEASUTUSES
Häädemeeste vald	481	4	120
Kihnu vald	36	1	36
Lääneranna vald	450	5	90
Põhja-Pärnumaa vald	757	6	126
Pärnu linn	7 722	20	386
Saarde vald	424	2	212
Tori vald	1 064	5	213
Kokku	10 934	43	254

1.2.3. KUTSE- JA HUVIHARIDUS

Pärnumaal asub kaks kutseõppeasutust: Pärnu Saksa Tehnoloogiakool ja Pärnumaa Kutsehariduskeskus. Võrreldes 10 aasta tagase ajaga on kutseõppurite arv maakonnas vähenenud (Joonis 6). **Tänavu omandab Pärnumaal kutseharidust 1 261 õppurit**, kellest suurem osa (1 171) õpib kutsehariduskeskuses.

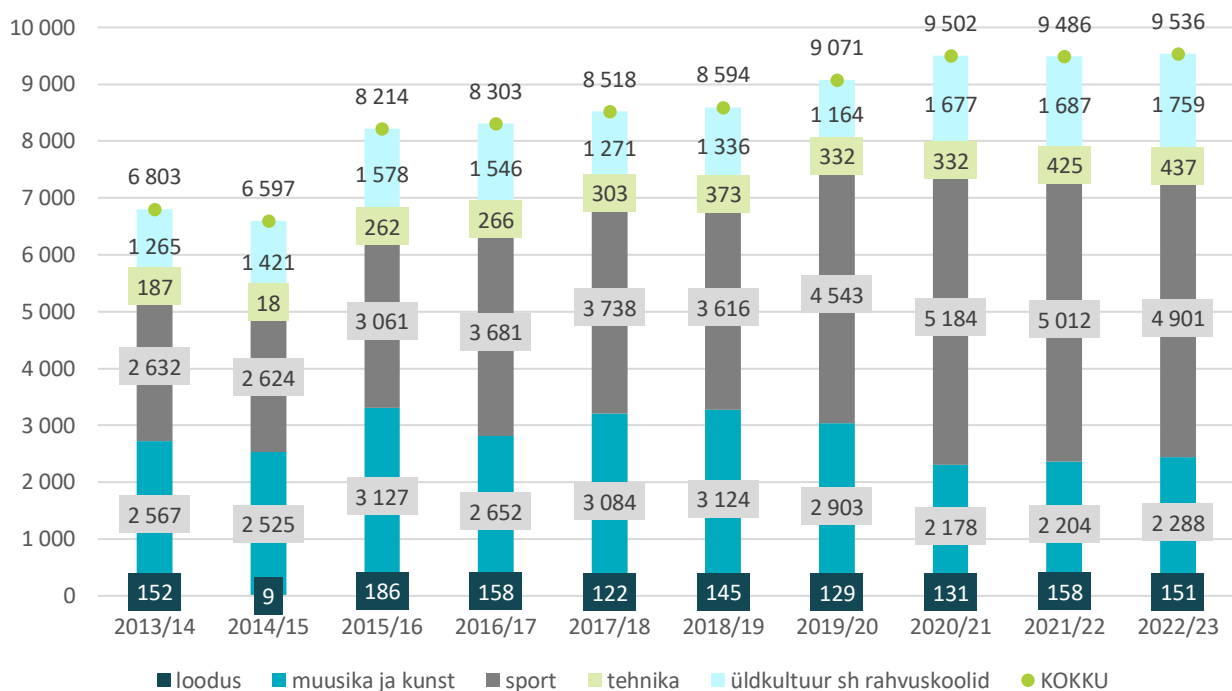

JOONIS 6. KUTSEÕPPURITE ARV PÄRNUMAAL AASTATEL 2014–2024 (ALLIKAS: EHIS).

EHIS-e andmetel tegutses Pärnumaal 2022/22 õppeaastal⁸ **48 huvikooli, kus õppis 9 536 kuni 19-aastast (k.a) õppurit**⁹ (Joonis 7). Huviharidust pakuvad maakonnas nii munitsipaal- kui ka erahuvikoolid. Võrreldes möödunud kümnendi keskpaigaga on huvihariduses osalejate arv tõusnud. Enim õppureid on spordi valdkonnas, sellele järgnevad muusika ja kunst ning üldkultuur. Kõige vähem omandatakse huviharidust looduse valdkonna ringides.

⁸ 2023/24 õppeaasta andmed ei olnud analüüsi koostamise seisuga EHISest kättesaadavad.

⁹ Õppurite arv esitab õpisündmuste arvu, st üks õppiv isik võib õppida mitmes erinevas huvikoolis mitmel erineval õppekaval ning arvestatakse sellisel juhul mitme õppurina. Allikas: Haridusilm.

JONIS 7. HUVIHARIDUSE ÕPPURITE ARV PÄRNUMAAL AASTATEL 2013–2023 (ALLIKAS: EHS).

1.3. HARIDUSLIKU TOE PAKKUMINE

1.3.1. LASTEAIAD

Tabel 4 kujutab sobitus- ja erirühmade¹⁰ ning neis käivate laste arvu Pärnumaa omavalitsustes. **Mitte üheski Pärnumaa lasteaia ei olnud 2022/23 õppeaastal sobitusrühmasid.** Tori vallas oli kaks sobitusrühma viimati 2021/22 õppeaastal. **Häädemeeste, Kihnu, Lääneranna ja Saarde valdade lasteaedades ei ole lisaks sobitusrühmadele ka mitte ühtegi erirühma.**

TABEL 4. SOBITUS- JA ERIRÜHMAD PÄRNUMAA OMAVALITSUSTE LASTEAEADES (ALLIKAD: PÄRNUMAA OMAVALITSUSED, EHS). TABELIS ON TOODUD ÜKSNES NEED OMAVALITSUSED, KUS ON VASTAVAD RÜHMAD OLEMAS.

		SOBITUS-RÜHMAD ARV	LASTE ARV SOBITUS-RÜHMADDES	ERI-RÜHMAD ARV	LASTE ARV ERI-RÜHMADDES	LASTE ARV LASTEAEADES KOKKU
Põhja-Pärnumaa vald	20/21	0	0	1	10	365
	21/22	0	0	1	12	361
	22/23	0	0	1	12	380
Pärnu linn	20/21	0	0	9	98	2 764
	21/22	0	0	9	87	2 754
	22/23	0	0	10	95	2 766

¹⁰ **Sobitusrühmas** on erivajadustega lapsed koos eakohase arenguga lastega ning rühmas on laste arv väiksem kui tavarühmades. **Erirühm** moodustatakse sarnase erivajadusega lastest. Allikas: Tartu Ülikool, *Tugisüsteemid lasteaedades*, <https://sisu.ut.ee/eviddiferents/tugis%C3%BCsteemid-haridusasutustes>

		SOBITUS- RÜHMADE ARV	LASTE ARV SOBITUS- RÜHMADES	ERI- RÜHMADE ARV	LASTE ARV ERI- RÜHMADES	LASTE ARV LASTEAEDADES KOKKU
Tori vald	20/21	2	18	1	12	633
	21/22	2	18	1	12	660
	22/23	0	0	1	12	678

Eirirühmad on olemas nii Põhja-Pärnumaa vallas, Pärnu linnas kui ka Tori vallas. Enim toevajadusega lapsi on Pärnu linnas, kus 10 erirühmas käis 2022/23 õppeaastal 95 last. Kõikidest Pärnu linna lasteaedades käivatest lastest moodustab see 3,4%. Tori vallas käis ühes erirühmas möödunud õppeaastal 12 last (1,8% kõikidest omavalitsuse lasteaedades käivatest lastest) ning Põhja-Pärnumaa ühes erirühmas käis 2022/23 õppeaastal samuti 12 last (3,1%). **Viimase kolme aasta lõikes on erirühmades käivate laste suurusjärg püsinud kõigis kolmes omavalitsuses (st Põhja-Pärnumaal, Pärnus ja Toril) püsinud stabiilsena.**

1.3.2. ÜLDHARIDUSKOOOLID

Tabel 5 näitab hariduslike erivajadustega põhikooliõpilaste¹¹ arvu Pärnumaa omavalitsustes. Viimastel aastatel on tuge vajavate laste arv pea kõikjal kasvanud, sh kõigis kolmes toeliigis.

TABEL 5. ERI-, TÕHUSTATUD JA ÜLDTUGE VAJAVATE PÕHIKOOIÕPILASTE ARV PÄRNUMAA OMAVALITSUSTE ÜLDHARIDUSKOOOLIDES (ALLIKAD: PÄRNUMAA OMAVALITSUSED; EHS).

		ERITUGI	OSAKAAL ÕPILASTE ARVUST %	TÕHUSTATUD TUGI	OSAKAAL ÕPILASTE ARVUST %	ÜLDTUGI	OSAKAAL ÕPILASTE ARVUST %	PÕHIKOOI- ÕPILASTE ARV KOOOLIDES
Hääde- meeste vald	20/21	1	0,3	7	1,8	62	15,8	392
	21/22	2	0,5	9	2,1	73	17,2	424
	22/23	4	0,9	8	1,8	86	19,1	450
Kihnu vald	20/21	0	0,0	1	2,4	4	9,8	41
	21/22	0	0,0	1	2,5	6	15,0	40
	22/23	0	0,0	1	2,4	8	19,5	41
Lääne- ranna vald	20/21	4	1,0	14	3,6	66	17,1	387
	21/22	5	1,3	16	4,0	64	16,1	398
	22/23	7	1,7	17	4,1	75	18,2	411
Põhja- Pärnumaa vald	20/21	22	3,3	12	1,8	148	22,1	671
	21/22	12	1,8	20	2,9	164	24,0	684
	22/23	12	1,7	34	4,8	140	19,9	705
Pärnu linn	20/21	176	3,0	261	4,5	1 066	18,3	5 816
	21/22	187	3,2	289	4,9	1 106	18,8	5 872
	22/23	191	3,1	332	5,5	1 233	20,2	6 089
Saarde vald	20/21	1	0,3	9	2,6	77	22,1	348
	21/22	1	0,3	11	3,2	87	25,2	345

¹¹ Hariduslikku tuge vajavad õpilased on enamjaolt põhikooliklassides.

		ERITUGI	OSAKAAL ÕPILASTE ARVUST %	TÕHUSTATUD TUGI	OSAKAAL ÕPILASTE ARVUST %	ÜLDTUGI	OSAKAAL ÕPILASTE ARVUST %	PÕHIKOOLI- ÕPILASTE ARV KOOLIDES
	22/23	3	0,8	16	4,4	97	26,9	360
Tori vald	20/21	20	2,3	22	2,5	207	23,8	870
	21/22	16	1,8	18	2,0	215	23,7	907
	22/23	22	2,3	28	2,9	231	23,9	965
Maakond kokku	20/21	224	2,6	326	3,8	1 630	19,1	8 525
	21/22	223	2,6	364	4,2	1 715	19,8	8 670
	22/23	239	2,6	436	4,8	1 870	20,7	9 021

Kõige rohkem vajavad maakonna lapsed ja noored üldtuge, mille osakaal põhikoolide õpilaste arvust moodustas 2022/23 õppeaastal mõnes piirkonnas üle 20% (nt Saarde vallas pea 27% ja Tori vallas 24%). Siinkohal tuleb siiski tähele panna, et toe vajaduse kasv võib olla seotud ka paranenud oskustega tuge vajavaid lapsi märgata.

Maakonnas asuvates 99 eriklassis õppis 2022/23 õppeaastal kokku 508 õpilast (Tabel 6). **Ka eriklasside arv (ning neis õppivate õpilaste arvu) on viimastel aastatel suurenenud.**

TABEL 6. ÕPILASTE ARV ERIKLASSIDES (ALLIKAS: PÄRNUMAA OMAVALITSUSED).

		ERIKLASSIDE ARV	ÕPILASTE ARV ERIKLASSIDES	KLASSIKOMPLEKTIDE KOGUARV
Häädemeeste vald	20/21	0	0	31
	21/22	2	3	32
	22/23	2	4	34
Kihnu vald	20/21	0	0	9
	21/22	0	0	9
	22/23	0	0	9
Lääneranna vald	20/21	2	9	27
	21/22	2	5	30
	22/23	3	9	31
Põhja-Pärnumaa vald	20/21	9	14	54
	21/22	10	19	59
	22/23	11	21	54
Pärnu linn	20/21	57	385	360
	21/22	59	400	368
	22/23	71	442	379
Saarde vald	20/21	2	6	30
	21/22	2	7	30
	22/23	2	7	30

		ERIKLASSIDE ARV	ÕPILASTE ARV ERIKLASSIDES	KLASSIKOMPLEKTIDE KOGUARV
Tori vald	20/21	6	20	56
	21/22	6	20	57
	22/23	10	25	58
Maakond kokku	20/21	76	434	567
	21/22	81	454	585
	22/23	99	508	595

1.3.3. PAKUTAVAD TUGITEENUSED

Pärnumaa omavalitsuste lasteaedades ja üldhariduskoolides pakutakse kuni nelja tugispetsialisti – eripedagoogi, (kooli)psühholoogi, logopeedi ja sotsiaalpedagoogi – teenuseid. Selleks, et hinnata tugiteenuste kättesaadavust, heidame pilgu spetsialistide olemasolule KOV-ides (Tabel 7). Näeme, et **maakonnas on kokku 40,25 eripedagoogi ametikohta, 36,8 logopeedi ametikohta, 22 psühholoogi ametikohta ning 32,25 sotsiaalpedagoogi ametikohta.**

TABEL 7. OLEMASOLEVAD TUGISPETSIALISTIDE AMETIKOHAD PÄRNUMAA OMAVALITSUSTES 2022/23 ÖPPEAASTAL (ALLIKAS: PÄRNUMAA OMAVALITSUSED).

		ERIPEDAGOOG ¹²	LOGOPEED ¹³	PSÜHHOLOOG	SOTSIAAL- PEDAGOOG
Häädemeeste vald	Lasteaed	2	2	0	0
	Üldhariduskool	3	2	1	1
Kihnu vald	Lasteaed	0	0	0	0
	Üldhariduskool	1	0	0	0
Lääneranna vald	Lasteaed	1,2	0	0	0,3
	Üldhariduskool	2,2	2	2	3,2
Põhja-Pärnumaa vald	Lasteaed	2	1,1	0	0
	Üldhariduskool	1,4	2,7	0	3,2
Pärnu linn	Õppenõustamiskeskus	0	0	9,5	11,25
	Lasteaed ¹⁴	4	11	1	3,5
	Üldhariduskool	15	7	3,5	6
Saarde vald	Lasteaed	0,25	0	0	0,25
	Üldhariduskool	2	1	1,5	0,25
Tori vald	Lasteaed	2,5	5,25	0,25	0,6
	Üldhariduskool	3,7	2,75	3,25	2,7
Õppenõustamiskeskus		0	0	9,5	11,25

¹² Näiteks Pärnu linnas töötavad paljud eripedagoogid lisaks ka klassiõpetaja või eriklassi õpetajana.

¹³ Paljud logopeedid teevad nii logopeedi kui ka eripedagoogi tööd.

¹⁴ Pärnu linnas on lasteaedade psühholoog ja sotsiaalpedagoog samuti õppenõustamiskeskuses.

		ERIPEDAGOOG ¹²	LOGOPEED ¹³	PSÜHHOLOOG	SOTSIAAL- PEDAGOOG
Maakond kokku	Lasteaed	11,95	19,35	1,25	4,65
	Üldhariduskool	28,3	17,45	11,25	16,35

Suurem osa **eripedagooge** töötab maakonna üldhariduskoolides, seevastu **logopeede** on rohkem lasteaedades. **Psühholoogid** töötavad valdavalt koolides või õppenõustamiskeskuses. **Sotsiaalpedagoogi** ametikohti on samuti enim üldhariduskoolides ning õppenõustamiskeskuses.

Lisaks tugispetsialistidele töötab nii õppenõustamiskeskuses, lasteaedades kui ka üldhariduskoolides mitmesugust toetavat personali – HEV-teenuste koordinaatorid, abiõpetajad, õpetaja abid ja tugiisikud. Õppenõustamiskeskuses on lisaks 0,75 ametikohaga õppenõustaja (gümnaasium), 0,5 ametikohaga loovterapeut (lasteaialastele) ja 1,0 perepsühholoogi-terapeuti. 2024. aasta aprillikuus luuakse keskusesse ka tugiteenuste koordinaatori ametikoht.

Palusime omavalitsustel anda hinnang ka vajaminevale tugispetsialistide lisakoormusele (Tabel 8). **Kõige teravam vajadus on logopeedide järele** – hinnanguliselt oleks maakonda tarvis 30,3 logopeedi ametikohta juurde. **Ka eripedagoogidest on maakonna lasteaedades ja üldhariduskoolides suur puudus** (juurde oleks tarvis 17,55 ametikohta). **Pea sama palju oleks tarvis psühhologe** (15,65), **vähem vajatakse juurde sotsiaalpedagooge** (8,1).

TABEL 8. TUGISPETSIALISTIDE HINNANGULINE LISAVAJADUS PÄRNUMAA OMAVALITSUSTES (ALLIKAS: PÄRNUMAA OMAVALITSUSED).

		ERIPEDAGOOG	LOGOPEED	PSÜHHOLOOG	SOTSIAAL- PEDAGOOG
Häädemeeste vald	Lasteaed	1	2	1	0
	Üldhariduskool	1	1	1	1
Kihnu vald	Lasteaed	1	1	1	1
	Üldhariduskool	0	1	1	1
Lääneranna vald	Lasteaed	0,1	2,7	0,1	0,1
	Üldhariduskool	2,1	3,45	2,35	2
Põhja- Pärnumaa vald	Lasteaed	1,5	2,75	1,25	1
	Üldhariduskool	2,5	1,25	2,45	1
Pärnu linn	Õppenõustamiskeskus	1	1	0	2,5
	Lasteaed	1,35	10,15	0	0
	Üldhariduskool	4	3	4	0
Saarde vald	Lasteaed	0,75	0,5	0,25	0
	Üldhariduskool	0,75	0,5	0,25	0
Tori vald	Lasteaed	1	0	1	0
	Üldhariduskool	0,5	1	0	1
	Õppenõustamiskeskus	1	1	0	2,5

		ERIPEDAGOOG	LOGOPEED	PSÜHHOLOOG	SOTSIAAL- PEDAGOOG
Maakond kokku	Lasteaed	6,7	19,1	4,6	2,1
	Üldhariduskool	10,85	11,2	11,05	6

Pärnumaa omavalitsuste esindajad olid seisukohal, et **vajadus spetsialistide järgi üha kasvab**. Lisaks tugispetsialistidele vajatakse lasteaedadesse ja koolidesse ka abiõpetajaid, HEV-koordinaatoreid ning tugiisikuid – viimaseid siiski valdavalt juhtumipõhiselt.

1.3.4. TOE KORRALDUS PÄRNU LINNAS

Vaatleme lähemalt Pärnu linna tugisüsteemi, mis teenindab ka teiste Pärnumaa omavalitsuste HEV-lapsi ja -noori. Fookusgrupis osalenud Pärnu Linnavalitsuse esindajad selgitasid, et Pärnu linnas on **osa tugispetsialistidest õppenõustamiskeskuses (ÖNK) ja teised töötavad haridusasutustes kohapeal** (nn segasüsteem).

Õppenõustamiskeskuse eesmärk on toetada Pärnu linna laste ja noorte võimetekohast arengut koostöös ümbritseva võrgustikuga ning pakkuda psühholoogilisi teenuseid piirkonna elanikele. Intervjuudel osalenud kirjeldasid ÖNK-i kui õppeasutustest eraldi seisvat neutraalset osapoolt lasteaia/kooli ja pere vahel. Leiti, et ÖNK-i spetsialist aitab tuua välist pilku ja toetab lisaks lastele ja nende vanematele ka õpetajaid ning koolijuhte.

Pärnus on loodud **ülelinnalised HEV-klassid**, st eri- ja tõhustatud toe klassid Mai Koolis, Vanalinna Põhikoolis ja Rääma Põhikoolis (eestikeelsed) ning Tammsaare Koolis (venekeelsed). Nii Tammsaare Koolis kui ka Kuninga Tänav Põhikoolis on **lihtsustatud riikliku õppekava järgi õppivad klassid**. Ülelinnalistesse klassidesse jaotab õpilasi õppenõustamiskeskuse tugiteenuste koordinaator¹⁵. Linnas tegutseb **Päikese Kool, mis korraldab õpet toimetuleku ja hooldusõppekava alusel Pärnu linna ja teiste kohalike omavalitsuste õpilastele**.

Pärnus on toetatakse erivajadustega lapsi ja noori ka **mitmete programmide abil**:

- **Arenguprogramm SPIN** – spordil põhinev ja teaduslikult tõendatult mõjus noorte arenguprogramm, mille eesmärk on arendada ja tugevdada selles osalevate noorte sotsiaalseid ja enesejuhtimise oskusi ning tuua läbi spordi noortele rõõmu¹⁶. Programm on mõeldud teisele kooliastmele, uuest aastast alustab ka programm noorematele lastele. Programm on üldhariduskoolidele ja vabatahtlik, st koolidel on võimalus hariduslike erivajadustega (peamiselt käitumisprobleemidega) lapsi SPIN-programmi suunata.
- **Pilootprojekt Ankur** – 2023. aastal käivitunud projekt, mille eesmärk on kuni 18-aastaste laste ja noorte heaolu edendamine ning kuritegevuse ennetamine. Projekti käigus püüab professionaalne meeskond multidistsiplinaarse hindamise kaudu välja selgitada noorte probleemide põhjused¹⁷.
- Olulise programmina nimetati intervjuudel „**Ringist välja**“ mudelit, millega toetatakse noort, kellel esineb keskmise või kõrge tasemega riskikäitumist. Mudelit rakendatakse noore korduvate õigusrikkumiste korral, aga ka ennetava meetmena, aidates ära hoida noore sattumist allakäiguspiraali. Oluline on noore valmisolek ja soov osaleda. Võrgustikku on kaasatud ka noore

¹⁵ 1.04.2024 loodud uus ametikoht.

¹⁶ Mis on SPIN? <https://www.spinprogramm.ee/programm/>

¹⁷ Pärnu linnavalitsus kaardistab lastega peredele pakutavaid toetavaid tegevusi, <https://parnu.ee/uudised/uudised-koik/5965-paernu-linnavalitsus-kaardistab-lastega-peredele-pakutavaid-toetavaid-tegevusi>

pere või hooldajad või eestkostja. On märgata, et erivajadustega noored jooksevad n-ö võrkudest läbi. Tegemist on noortega, kellel on traumataust, mis võib omakorda mõnikord erivajaduse tingida.

- **Pärnu linn kui õpikeskus** – ülelinnaline huvikoolide, üldhariduskoolide ja linna territooriumil tegutsevate asutuste koostööprogramm, mille eesmärgiks on lõimida formaalset ja mitteformaalset õpet, kaasates sellesse protsessi erinevaid koostööpartnereid, kes soovivad kaasa lüüa kooliõppekava rikastamisel ja aitavad luua mitmekülgeid võimalusi õppimiseks¹⁸. Selle abil saavad Pärnu linna õpilased omavalitsuse rahastuse abil käia erinevates õppekeskustes üle Pärnu, kus viiakse läbi erinevaid tegevusi erinevates keskkondades ja õpitakse erinevate oma ala asjatundjate käe all. Programmi abil kaasatakse ka HEV-lapsi huviharidusse, tagades, et HEV-õpilased ei jääks huviharidusest eemale. Ühtlasi võimaldab programm kõikidel õpilastel (sh ka hariduslike erivajadusteta lastel) oma õppekava huvihariduskoolis täita (nt kunstitude tehakse kunstikoolis jne).

Pärnus asub lisaks **Rajaleidja büroo**. Rajaleidja tegevused jaotuvad laias laastus kolmeks: õppenõustamine, kooliväline nõustamine ja kriisinõustamine. Rajaleidja sihtgrupiks on nii laps kui ka täiskasvanu (õpetaja, kooli tugispetsialist, koolijuht, õppejuht, lapsevanem, KOVi haridusspetsialist). **Õppenõustamisel** kohtub Rajaleidja lapsega selleks, et selgitada välja tema erivajadus. Pärast nõustamist selgunud aspektidest pannakse paika edasine käitumine. Nõustamine on ka õpetajatele, kelle klassis on erivajadusega laps, ja kes pole nt sellise lapsega kokku puutunud, või ei saa õpetaja täpselt aru, kuidas Rajaleidja otsust rakendada. **Õppenõustamisest kasvab välja kooliväline nõustamine** – kui on näha, et üldise toe meetmed ei anna tulemust, siis kaasatakse ka tervishoiu- ja sotsiaalvaldkond. **Kriisinõustamiseks** on eraldi meeskond, kes aitab ootamatute olukordadega.

Lisaks tegutseb Pärnumaal **laste ja noorte vaimse tervise keskus** (VTK), mis osutab peamise tegevusena psühholoogilist nõustamist ja toetavaid teraapiaid eri vanuses lastele ja noorukitele ning lastevanematele. Keskusesse võivad pöörduda kõik, kellel on mure lapse või nooruki vaimse tervise pärast. Abistamiseks mõeldud teenuste hulka kuuluvad näiteks vanemate nõustamine, psühholoogiline nõustamine, loovteraapia, pereteraapia ja võrgustiku nõustamine. Kui probleem vajab meditsiinilist sekkumist, siis saab abi ka psühhiaatriakliinikust. Lisaks teenustele korraldab keskus ka erinevaid koolitusi lapsevanematele ja lastega kokkupuutuvatele spetsialistidele ning viib läbi grupiteraapiaid, töötubasid ning tugigruppe. Keskusesse saavad tasuta pöörduda Pärnumaa elanikud, teenused on rahastatud Pärnu linna ja Pärnumaa omavalitsuse liidu kaudu.

Lisaks eelpool nimetatule püüavad lasteaiad ja koolid vastavalt võimalusele **leida abi laste ja noorte toetamiseks ka era- ja kolmandast sektorist**. Näiteks ostetakse sisse psühholoogi teenuseid Sensuse keskuse kaudu, silmaarsti teenuseid ja palgatakse tugiisikuid; mõnes koolis pakutakse lastele füsioteraapiat ja koolibussi teenust, mis toetab samuti nii õpilaste kooliskäimist kui ka elus hakkama saamist; päevahoid pärast tunde pakub tuge vanematele. Eraldi tuge on viimastel aastatel pakutud näiteks Ukrainast pärit lastele ja noortele.

¹⁸ PÕK õppeprogrammid ehk Pärnu Linn kui õpikeskus, <https://www.pernova.ee/oppe/pok/>

1.4. KAASAVA HARIDUSE, SH HARIDUSLIKU TOE PAKKUMISE TUGEVUSED PÄRNU LINNAS JA MAAKONNAS

Intervjuudes toodi välja mitmeid kaasava hariduse valdkonna tugevusi Pärnu linnas ja maakonnas. Üheselt leiti, et **kohalikud omavalitsused on toetavad** ja püüavad leida parimaid võimalusi HEV-laste toimetuleku toetamiseks. **KOV-id teevad ka omavahel koostööd**, millele aitab kaasa Pärnumaa Omavalitsuste Liit. Pärnumaa omavalitsused on piisavalt väikesed, mis **võimaldab paindlikkust probleemidele reageerimisel** (nt info kiiret liikumist, isiklikku suhtlust jne). Hinnati ka **väikeste lasteaedade ja koolide olemasolu**, mida peetakse kaasava hariduse seisukohalt lastele paremaks õpi- ja kasvukeskkonnaks.

Pärnu ühe suurima tugevusena nimetati **programmi „Pärnu linn kui õpikeskus“**, mis soodustab fookusgruppides osalenute sõnul koostööd üldhariduse ja huvihariduse, era- ja munitsipaalkoolide, linnavalitsuse ja mitmete ettevõtete ning organisatsioonide vahel. Just **Pärnu linna süsteemsust ja terviklikku lähenemist haridusvaldkonnale** tõsteti esile pea kõikides fookusgruppides. Oluliseks peeti ka mitmeid **teisi lähenemisi, näiteks SPIN, Ankur jt.**

Intervjuudel osalenud haridusjuhid tõstsid esile **Pärnu lasteaedade erirühmade süsteemi**¹⁹ – olemas on nii tasandusrühmad, arendusrühmad kui ka eraldi rühm meelepuudega lastele. 2023. aasta sügisel avati Pärnus esimene rühm pervasiivse arenguhäirega lastele. Pärnu koolides on **eriklassid erivajadustega lastele** (koondatud õpikeskustesse), lisaks on lastel võimalik **õppida põhikooli riikliku lihtsustatud õppekava järgi**. Fookusgruppides oldi ühel meelel, **et erirühmade ja -klasside võrgustik annab turvatunde paljudele lastele**. Mitmel intervjuul toodi eraldi välja **Päikese Kool** kui Pärnu linna ja maakonna tugevus – intervjuueeritute sõnul on koolis loodud suurepärased võimalused toimetuleku- ja hooldusõppe õpilastele. Lisaks pakub Päikese Kool tuge lapsevanematele ning teistele koolidele (nt jagades häid nõuandeid, pakkudes lahendusi alternatiivkommunikatsiooniks jms).

Fookusgrupi intervjuudel leiti, et Pärnu linnas ja maakonnas on olemas **kompetentsed (tugi)spetsialistid – sotsiaalpedagoogid, eripedagoogid, logopeedid ja koolipsühholoogid**, aga ka **HEV-koordinaatorid** – kes teevad oma tööd suure pühendumusega. Lisaks tõsteti esile, et Pärnu linn on panustanud **tugiõpetajatesse**, kes teevad logopeedide ja eripedagoogide juhendamisel lastega kõnearendustööd. Koolides on toeks ka **abiõpetajad**. Kõikides Pärnu linna erivajadustega laste rühmades on koosseisus **tugiisik**. Pärnu linna tugevusena toodi välja **häid koolitusvõimalusi nii õpetajatele kui ka tugispetsialistidele**: tasuta supervisioon ja kovisioon haridustöötajatele ning mahukad, enam kui 300-tunnised eripedagoogika kursused TÜ Pärnu Kolledžist nii lasteaia- kui ka kooliõpetajatele on intervjuueeritute sõnul olulised sammud kaasava hariduse edendamiseks. Pärnu pakub ka **pedagoogilise praktika stipendiumit**, mille eesmärk on tuua linna õpetajaks ja tugispetsialistiks õppijaid.

Fookusgruppides osalenute sõnul kuuluvad Pärnu linna ja maakonna tugevuste hulka ka mitmesugused tugiasutused. Esile tõsteti eelkõige **Pärnu Õppenõustamiskeskust (ÕNK)**, mis ühendab paljusid linna tugispetsialiste. Keskuses on muuhulgas **psühholoogiategenistus**, mis pakub tasuta nõustamist ka lapsevanematele, ning **loovterapeut**. Lisaks ÕNK-ile tegutsevad Pärnumaal **laste ja noorte vaimse tervise keskus** ja **Rajaleidja keskus**.

¹⁹ Eestis on lasteaedades mitut tüüpi erirühmi: kehapuudega laste rühm (füüsilise erivajadusega lastele); tasandusrühm (kõnepuude ja spetsiifiliste arenguhäiretega lastele); meelepuudega laste rühm (nägemis- ja kuulmispuudega lastele); arendusrühm (intellektipuudega lastele); pervasiivsete arenguhäiretega laste rühm (autismispektri häirega lastele) ning liitpuudega laste rühm (lastele, kellel on rohkem kui üht liiki puue, nt pimekurdid lapsed). *Tugisüsteemid lasteaedades*, <https://sisu.ut.ee/eviddiferents/tugis%C3%BCsteemid-haridusasutustes>

Intervjuudest nähtub, et Pärnu linnas ja maakonnas on loodud erinevaid võimalusi laste ja nende vanemate, aga ka õpetajate, koolijuhtide ja tugispetsialistide toetamiseks. Samaaegselt leidsid fookusgruppides osalenud, et olemasolevaid võimalusi tuleb senisest enam jõustada ning leida ka uusi lahendusi, et kaasavat haridust Pärnumaal edendada.

1.5. KAASAVA HARIDUSE, SH HARIDUSLIKU TOE PAKKUMISE VÄLJAKUTSED PÄRNU LINNAS JA MAAKONNAS

Kaasava hariduse eduka rakendamise eeldus on jagatud arusaam selle tähendusest, eesmärkidest ja toetamise viisidest²⁰. Intervjuudel osalenud haridusjuhid, (tugi)spetsialistid ja Pärnumaa omavalitsuste esindajad mõtestasid kaasavat haridust kui lähenemist, mille järgi peab kõigil inimestel olema võimalik osaleda nii hariduses kui ka ühiskonnas laiemalt vastavalt oma suutlikkusele ja valmisolekule. Leiti, et iga laps, sõltumata sellest, kas tegemist on HEV-lapsega või mitte, peab olema toetatud. See tähendab muuhulgas, et lapsel peab olema võimalus õppida võimalikult kodulähedases keskkonnas, kus arvestatakse tema võimete (sh andekusega) ja vajadustega. **Intervjueeritud olid siiski mõnevõrra erineval arusaamal kaasamise ulatusest.** Oli neid, kelle sõnul tuleks erivajadustega lapsi kaasata tavarühmadesse ja -klassidesse, püüdes leida igakülgeid toetamise võimalusi; teised olid arvamusel, et kõiki lapsi ei saa tavarühmadesse ja -klassidesse kaasata, ja nad on paremini toetatud väikestes rühmades ja klassides (sh erilasteaedades ja -koolides).

Intervjuudel osalenud leidsid, et **Pärnu linnas ja maakonnas on õppeasutusi, kus teadlikkus kaasava hariduse põhimõtetest on madal.** Lisaks võib haridusasutustel olla erinev nägemus sellest, kuidas laste ja noorte abivajadusi hinnata (nt milliseid hindamisinstrumente selleks kasutatakse), ning milliseid samme abivajaduste toetamiseks ette võtta. Lisaks haridusasutustele võib ka lapsevanemate teadlikkus kaasavast haridusest olla madal – näiteks tunnistas üks intervjuul osalenud vanematest, et kui tal poleks erivajadusega last, ei teaks ta, mida kaasav haridus endast kujutab. Saame väita, et kaasava hariduse põhimõtete juurdumiseks on tarvis laiem teadlikkus kaasavast haridusest ja selle võimalustest – kaasavast haridusest võidavad kõik, mitte üksnes HEV-lapsed. Madalat teadlikkust ja ühtse arusaama puudumist eri osapoolte seas on muuhulgas välja toonud ka mitmed varasemad uuringud nii Eestis²¹ kui ka välismaal²². Seega näeme jätkuvat vajadust tegeleda kaasava hariduse põhimõtete tutvustamisega erinevates sihtrühmades (nt lapsevanemad, õpetajad, haridusjuhid jpt).

1.5.1. HARIDUSJUHD JA ÕPETAJAD

Fookusgruppides osalenute hinnangul võivad erisused kaasava hariduse mõistmisel ja rakendamisel tuleneda nii õppeasutuste juhtide kui ka õpetajate uskumustest, teadmistest ja oskustest. Olulist rolli mängivad ka võimalused (sh finantsilised) ja valmisolek kohandada füüsilist keskkonda HEV-lastele. Näiteks kirjeldati ühel intervjuul olukorda, kus HEV-lapsed õpivad akendeta keldrikorruse ruumides, sest mujal hoones ei ole võimalik pakkuda neile vajalikku eraldatust – vanemad lasteaia- ja koolihooned ei ole projekteeritud kaasavale haridusele mõeldes. Seetõttu leidsid paljud intervjueeritud, et kaasava hariduse

²⁰ Leijen, Ä., Öun, T., ja Tammemäe, T. (2023). Eessõna. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 11(1), 1–5. <https://doi.org/10.12697/eha.2023.11.1.01>

²¹ Kivirand, T., Leijen, Ä., Lepp, L., ja Malva, L. (2020). Kaasava hariduse tähendus ja tõhusa rakendamise tegurid Eesti kontekstis: õpetajaid koolitavate või nõustavate spetsialistide vaade. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 8(1), 48–71. <https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.1.03>

²² Van Mieghem, A., Verschueren, K., Petry, K., ja Struyf, E. (2018). An analysis of research on inclusive education: A systematic search and meta review. *International Journal of Inclusive Education*, 24(6), 675–689. <http://doi.org/10.1080/13603116.2018.1482012>

edukal rakendamisel on võtmekohaks haridusjuht ja teised juhtkonna liikmed, kes vastutavad asutuse ja sellega seotud personali arengu eest. Nii toodigi fookusgruppides välja, et **juhi ja juhtkonna tugi HEV-lastega tegelevatele õpetajatele ei ole vahel piisav**. Sageli toetatakse just alustavaid õpetajaid, aga juba pikemalt lasteaias või koolis töötavad pedagoogid võivad jääda vajaliku abita.

Üks peamisi intervjuudel kõlanud väljakutseid ongi seotud õpetajate toetamisega – leiti, et **õpetajad võivad tunda end HEV-lastega töötades üksi**. Mitmed intervjuueeritud töid välja, et õpetajatele pakutakse küll mitmesuguseid koolitusi, ent omandatud **teoreetiliste teadmiste praktikasse viimine ei ole alati lihtne** – seda eriti olukordades, kus õpetajad peavad arvestama lapsevanemate üha suurenevate ootustega (nt individuaalne lähenemine igale lapsele, heade õpitulemuste saavutamine jne). See **viitab vajadusele toetada õpetajaid senisest enam töös lapsevanematega** – eelkõige nendega, kes ei mõista, miks on rühmas või klassis ka HEV-lapsed, kuidas lapsi (sh tavalapsi) toetatakse jne.

Fookusgruppides osalenud olid ühel nõul: **õpetajate ettevalmistuse ning teadmiste ja oskustega tuleb jätkuvalt tegeleda**, et õpetajad oskaksid toetada nii erivajadustega kui ka tavalapsi. Murekohana toodi välja ka **õpetajate suur koormus**. Kui rühmas või klassis on täiendavate vajadustega lapsed, siis tähendab see õpetajale suuremat pingutust ja vajadust lisatoe (nt abiõpetajate) järele. Seda kõik lasteaiad ja koolid aga pakkuda ei suuda. Intervjuudel arutleti, et õpetajatel ei pruugi jätkuda aega laste erivajaduste märkamiseks ning nendega tegelemiseks. Nii töid näiteks alushariduse juhid välja vajaduse vähendada laste arvu sobitusrühmades. Ühtlasi leiti, et nn 1+2 süsteem (õpetaja + 2 assistenti) ei toimi, kui rühmas on mitu erivajadustega last – neile ei suudeta pakkuda piisavat tuge. Suur koormus toob muuhulgas kaasa selle, et **lasteaedade ja koolide õpetajad ei jõua oma tööd analüüsida**. Intervjuueeritud töid välja, et õpetajad sooviksid üheskoos tugispetsialistidega regulaarselt jälgida, kuidas astunud sammud (nt individuaalsed õppekavad) HEV-lapsi abistanud on, ent selleks ei jää lihtsalt aega.

1.5.2. LAPSEVANEMAD

Intervjuudel leiti, et kaasava hariduse rakendamisel kannavad suurt rolli lapsevanemad, mistõttu tuleb **senisest enam tähelepanu pöörata vanemlike teadmiste ja oskuste edendamisele, aga ka hirmude ja murede maandamisele**. Näiteks võib lapsevanematel olla **kartus teiste inimeste arvamuste ja sildistamise ees**, mistõttu ei ole vanemad alati valmis tunnustama, et lapsel on erivajadus. See toob omakorda kaasa lapse ilmajäämise vajaliku toeta, sest vanem ei ole valmis ka teiste osapooltega (nt õpetajate ja tugispetsialistidega) koostööd tegema. Ühel intervjuul toodi näiteks, et Rajaleidja koolivälise nõustamismeeskonna otsused on sageli sellised, nagu vanem soovib, ja jätavad arvestamata lapse tegeliku abivajaduse.

Mitmed tugispetsialistid töid välja, et **kõik lapsevanemad ei ole valmis lapsega tööd kodus tegema**, st vanemate ootus on, et lapse abistamine toimuks eelkõige lasteaias või koolis. Tugispetsialistide sõnul ei leia vanemad töö või muude toimetuste kõrvalt aega ja püsivust, et lapsega näiteks kõneharjutusi teha. Saame järeldada, et **lapsevanemad ei pruugi alati mõista enda rolli ja vastutust HEV-lapse toetamisel**. Samas toodi lapsevanemate fookusgrupis välja, et **oskustest oma lapse aitamiseks võib vahel puudu jääda**. Nii rääkis üks vanem, et ta ei ole alati aru saanud, kuidas teha lapsega harjutusi, mida logopeed on andnud. Lapsed ei ole ka alati koostööaltid ning eriti keeruline on olukord siis, kui lapsel on mitu pere, ning üks vanem pingutab ja teine mitte. Seega nähtub, et **senisest enam tähelepanu tuleb pöörata sellele, kuidas juhendada ja toetada vanemaid oma laste abistamisel**.

Fookusgruppides osalenute hinnangul **ei koge lapsevanemad alati vajalikku tuge ja mõistmist** (nt lasteaiast ja koolist). Nii kirjeldati ühel intervjuul olukorda, kus vanem sai lapse kuuldes õpetaja käest „pahandada“ HEV-lapse keerulise käitumise pärast. Sellised juhtumid sunnivad lapsevanemad n-õ

kaitseasendisse, kust on keeruline edasist koostööd jätkata. Intervjuudel osalenud lapsevanemad leidsid, et laias laastus pole abi juurde jõudmine keeruline, aga küsimus on soovitud-vajatud toe mahus – see tähendab, et **järjekorrad spetsialistide juurde on pikad ja abi ei saa piisavalt tihti või kiiresti**. Üks lapsevanem leidis, et kui lasteaiast pakutud tugi oleks olnud piisav, siis täna koolis vastavaid probleeme (nt häälikud ei tule välja) ei oleks. Tasulised teenused aitavad olukorda küll mõnevõrra leevendada, ent **paljudel peredel ei ole võimalust abi eest ise tasuda**.

Lapsevanematele oleksid suureks abiks erinevad **koolitused ja nõustamised, millest on täna samuti puudus**, eriti muu emakeelega lapsevanematele. Paljud vanemad ei jõua abini, sest neil **puudub info, kus ja millist abi pakutakse ning kuidas selleni jõuda**. Intervjuudel osalenute sõnul toob see kaasa lapsevanema jooksutamise ühest kohast teise. Sellistel juhtudel kogeb vanem ka pidevat taasohvrustamist, sest peab enda ja oma lapse lugu mitu korda jagama. Pärnus on vanemates tekitanud muuhulgas segadust õppenõustamiskeskus ja Rajaleidja – vanemad ei ole aru saanud, millega kumbki asutus tegeleb. Seda suurem roll on n-ö kõrvalseisjatel (näiteks õpetajatel), kes saavad suunata vanema õigesse kohta. Ühtlasi viitab vanemate madal teadlikkus **vajadusele mitmekesistada neile pakutavaid infoallikaid** (nt luua veebilehti, juhendeid, videoid jms).

1.5.3. TUGISPETSIALISTID JA VÕRGUSTIKUTÖÖ

Üks tõsisemaid kaasava haridusega seotud probleeme Pärnumaal (aga ka Eestis laiemalt) on **tugispetsialistide puudus ja olemasolevate spetsialistide suur koormus**. Fookusgruppides osalenute sõnul oleks lasteaedadesse tarvis eelkõige logopeede ja sotsiaalpedagooge, koolidesse aga koolipsühholooge. Näiteks on tõi üks Pärnumaa haridusjuht välja, et koolipsühholoogi teenust pole koolis juba aastaid pakutud (konkursid spetsialisti leidmiseks on läbi kukkunud), mistõttu hangitakse teenust miinimummahus erasektorist. Intervjuude põhjal saame öelda, et **kui linnapiirkonnas on tugispetsialistid enamjaolt olemas, siis maapiirkondades on nende puudus eriti terav**.

Tugispetsialistide nappuses on Pärnumaa omavalitsused püüdnud neid oma piirkonna õppeasutuste vahel jagada. Samas leidsid intervjuueeritud, et selleks, et toetada nii lapsi, nende vanemaid kui ka õpetajaid, **ei piisa ühest spetsialistist mitme asutuse peale**. Mõnedel lasteaedadel ja koolidel on õnnestunud leida spetsialiste, mis on loonud **ebavõrdse olukorra – on õppeasutusi, kus lapsed on toetatud, ja on neid, kus lapsed on toeta. Tugispetsialistide ei jagu ka erakoolidesse**, kes erinevalt munitsipaalkoolidest ei saa enda sõnul alati ka omavalitsuse peale loota, **ega huvikoolidesse**, kus üldjuhul ei tööta ühtegi tugispetsialisti.

Intervjuudes osalenutele **valmistab muret ka tugispetsialistide kvalifikatsioon**. Kuna HEV-lapsi on palju, ei saa õppeasutused valida tööks sobivamaid spetsialiste; tugispetsialistide nappuse tõttu võetakse tööle ka neid, kes alles õpivad, või kel puudub vastav haridus sootuks. Laiema probleemina toodi lisaks välja, et HEV-koordinaatoritel puuduvad riiklikud kvalifikatsiooninõuded²³.

Tugispetsialistidega seotud kitsaskohana toodi intervjuudel välja ka see, et **koolides töötavad tugispetsialistid on sageli välja jäänud valdkondlikest võrgustikest** – seda eelkõige Pärnu linnas, kus spetsialistid töötavad kas õppenõustamiskeskuses või õppeasutuses. Intervjuueeritute sõnul võivad koolide spetsialistid tunda end üksi ja jääda ilma kolleegide toest, sh võimalusest arutada keerukamaid juhtumeid

²³ Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (§ 46 lg 2) sätestab üksnes HEV-koordinaatori ülesanded, milleks on korraldada koolisest meeskonnatööd, mida on vaja õppe ja arengu toetamiseks, ning koordineerida koolivälises võrgustikutöös osalemist. Sama paragrahvi lg 3 täpsustab, et HEV-koordinaator toetab ja juhendab õpetajat haridusliku erivajaduse väljaselgitamisel, nõustab vanemat ning teeb õpetajale ja direktorile ettepanekuid edaspidiseks pedagoogiliseks tööks, koolis pakutavate õpilase arengut toetavate meetmete rakendamiseks või lisauuringute tegemiseks ning ühelt haridustasemelt teisele ülemineku toetamiseks.

sama eriala inimestega. **Suur osa intervjuudel osalenutest ei soovita siiski spetsialiste ühte asutusse (näiteks õppenõustamiskeskusesse) kokku tuua**, leides, et tugispetsialistidel peab olema võimalus töötada valitud asutuses. Selle asemel tuleks leida võimalusi spetsialistide võrgustikutöö edendamiseks (nt regulaarsed kohtumised jms).

1.5.4. ENNETUS, INFOVAHETUS JA KOORDINEERIMINE

Kõikidel intervjuudel rõhutati ennetustöö olulisust kaasava hariduse kontekstis – nii on võimalik paljusid probleeme ära hoida või maandada. Samas leidsid eelkõige mitmed tugispetsialistid, et **Eestis laiemalt ei ole juurdunud kvaliteetse ennetustöö traditsiooni**. Näiteks toodi, et programme nagu Liikuma Kutsuv Kool või Kiusamisvaba Kool ei tajuta mitte koolielu loomulike osadena, vaid lisategevustena. See omakorda tähendab, et kui koolil (või lasteaial) on muid muresid, jäetakse ennetusprogrammid pigem kõrvale ja satutakse seeläbi silmitsi veel suuremate probleemidega. Lisaks nimetati murekohana **tõenduspõhiste lähenemiste puudust ennetustöös** – kõhutunde pealt tegutsemine võib fookusgrupis osalenute sõnul tuua kasu asemel kahju. **Üks ennetusega seotud muresid on ka ajanappus**.

Ennetustöö kõrval on oluline HEV-lastete varajane märkamine ja õigeaegne toetamine, mille eelduseks on intervjuueeritute sõnul info liikumine. **Sageli ei anna vanemad õppeasutustele vajalikku infot lapse olukorrast või ei luba seda infot teiste osapooltega jagada**, mis takistab HEV-lastetele vajaliku abi osutamist. Koolidele on probleemiks see, kui **kool saab liiga hilja teada õpilase suunamisest õppeasutusse** (nt augusti viimasel nädalal). Nii ei ole koolidel teada, milliste erivajadustega lapsed on õppima asumis ning milliste personali oleks nende toetamiseks juurde tarvis. See muudab kooli töö planeerimise keeruliseks. Mõned koolijuhid nimetasid väljakutsena ka seda, et **koolivalmiduskaartides sisalduv informatsioon ei ole õpetajatele abiks** – kaardid võivad olla vahel täidetud nii, et lapsevanem oleks rahul, varjates seega olulist informatsiooni. Kirjeldatud olukorrast nähtub **vajadus parendada lasteaegade ja koolide vahelist info liikumist**, et tagada seeläbi HEV-lastete parem toetamine.

Info liikumisega seotud probleemidega seisavad silmitsi ka **huvikoolid, kuhu ei jõua teave laste erivajadustest**. Info puudumisel ei saa lastele pakkuda ka vastava väljaõppega huviringide juhendajaid. Intervjuudel osalenud huvikoolide esindajad sõnasid, et **vanemad ei ole sageli isegi teadlikud sellest, et lapse erivajadust puudutav informatsioon ei liigu ühest asutusest teise**. Fookusgruppide põhjal saame öelda, et mõningane infovahetus toimub küll ühe piirkonna tugispetsialistide vahel, ent **süsteemset ja ametlikku kanalit selleks ei ole**. Mõnevõrra parem on olukord maapiirkondades, kus teatakse ja lastest ja nende vanematest kogukonna väiksuse tõttu rohkem.

Pea kõikides intervjuudes toodi kaasava hariduse **ühe kitsaskohana välja ebapiisav koordineeritus erinevate osapoolte (nt haridusasutused, Rajaleidja) vahel**. Enim muret valmistavad n-ö **käärid Rajaleidja otsuste ja nende rakendamise võimaluste vahel**. Näiteks tõid haridusjuhid välja, et kõiki Rajaleidja otsuseid pole õppeasutustes alati võimalik ellu viia (nt pole piisavalt tugispetsialiste, puudub sobiv füüsiline keskkond individuaalõppe korraldamiseks jne). Kitsaskohana nimetati veel Rajaleidja otsuste liigset paindlikkust – haridusasutustele võib jääda arusaamatuks, kas tegemist on üksnes soovitude või hoopis kohustuslike sammudega.

Fookusgrupis osalenud kirjeldasid, et **erinevate spetsialistide nägemus ja Rajaleidja otsused võivad lahku minna**. Ühel intervjuul toodi näiteks, kuidas psühhiaater ütles vanematele, et laps vajab õpet väikeklassis. Õppevormi üle otsustab Rajaleidja, mis tähendab, et vanemad pidid sinna pöörduma. See tekitas lapsevanemates pahameelt, sest ei mõistatud, miks peab probleeme mitmes kohas selgitama. **Sellised kitsaskohad osutavad vajadusele tuua osapooli senisest enam kokku ja nende tegevust koordineerida**.

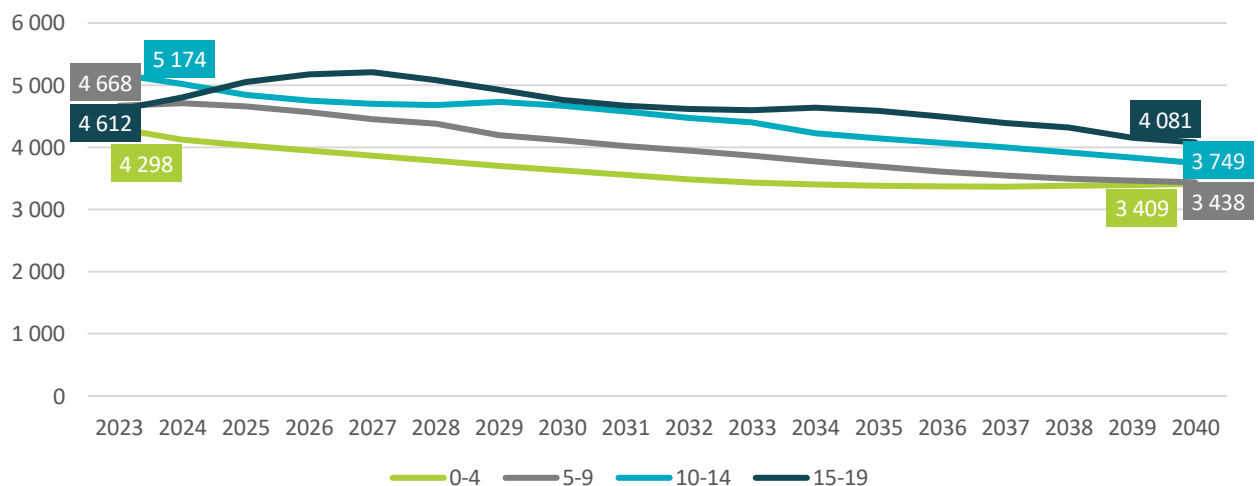
2. RAHVASTIKU ARENGU JA HEV-TEENUSTE VAJADUSE PROGNOOS PÄRNUMAAL AASTANI 2040

2.1. RAHVASTIKU ARENGU PROGNOOS

Rahvastiku arengu prognoosi aastani 2040 aluseks on Pärnumaa elanike tegelik arv vanuserühmade kaupa Statistikaameti järgi aastatel 2022 ja 2023²⁴ ning Statistikaameti prognoositav rahvaarv maakonna ja vanuserühma järgi²⁵. Statistikaameti prognoosides on arvatud iga järgmise aasta rahvastik sündimuse, suremuse ja rände trendide alusel. Oluline on märkida, et **prognoosis esitatud näitajad on arvutuslikud, hetkeolukorrast lähtuvad ja iseloomustavad ühte võimalikku arengut.**

Kui lähtuda 2023. aastal Pärnumaal elavate inimeste arvust (87 418), siis võime eeldada, et **maakonna elanike arv väheneb sel ja järgmisel kümnendil**. 2040. aastal elab Pärnumaal prognoosi järgi 9 380 inimest vähem kui 2023. aastal ehk 78 038 inimest, seega väheneb rahvastik arvutuslikult ligikaudu 10,7% võrra.

Analüüsi fookust arvestades vaatame veidi täpsemalt rahvastikumuutust vanusegruppide kaupa kuni 19-aastaste seas (Joonis 8). Kõige enam, rohkem kui 1 400 lapse võrra, väheneb arvutuslikult 10–14-aastaste laste arv. Märkimisväärselt väheneb laste arv ka vanusegruppides 5–9 ja 0–4 (vastavalt 1 230 ja 998 lapse võrra). Mõnevõrra tagasihoidlikum langus on vanuserühmas 15–19 (531 lapse võrra). **Selline dünaamika on kooskõlas Pärnumaa madala sündimusega ja lähikümnendil viljakasse ikka sisenevate väiksemate põlvkondadega.**

JOONIS 8. LASTE ARVU PROGNOOS VANUSEGRUPPIDE KAUPA AASTANI 2040.

²⁴ Statistikaameti tabel RV0282U: rahvastik elukoha, vanuserühma, soo ning aasta järgi (aluseks 1. jaanuari rahvaarv). Elukohana on määratletud piirkond või asula, kus inimene alaliselt või peamiselt elab. Alates 2015. aastast kasutati elukoha määramiseks Rahvastikuregistri järgset elukohta ning alates aastast 2022 määratakse elukoht partnerlus- ja paiknemisindeksi meetodika abil.

²⁵ Statistikaameti tabel RV087: prognoositav rahvaarv aastani 2045 maakonna ja vanuserühma järgi (aluseks 1. jaanuari 2019 rahvaarv).

Rahvastikuprognosis Pärnumaa omavalitsuste kaupa on toodud lisas 1 (joonised 10–16). Kokkuvõtvalt saame nende põhjal öelda lasteaia- (3–6-aastased) ja üldhariduskoolide (7–19-aastased) laste kohta, et eelduslikult on võrreldes 2023. aastaga:

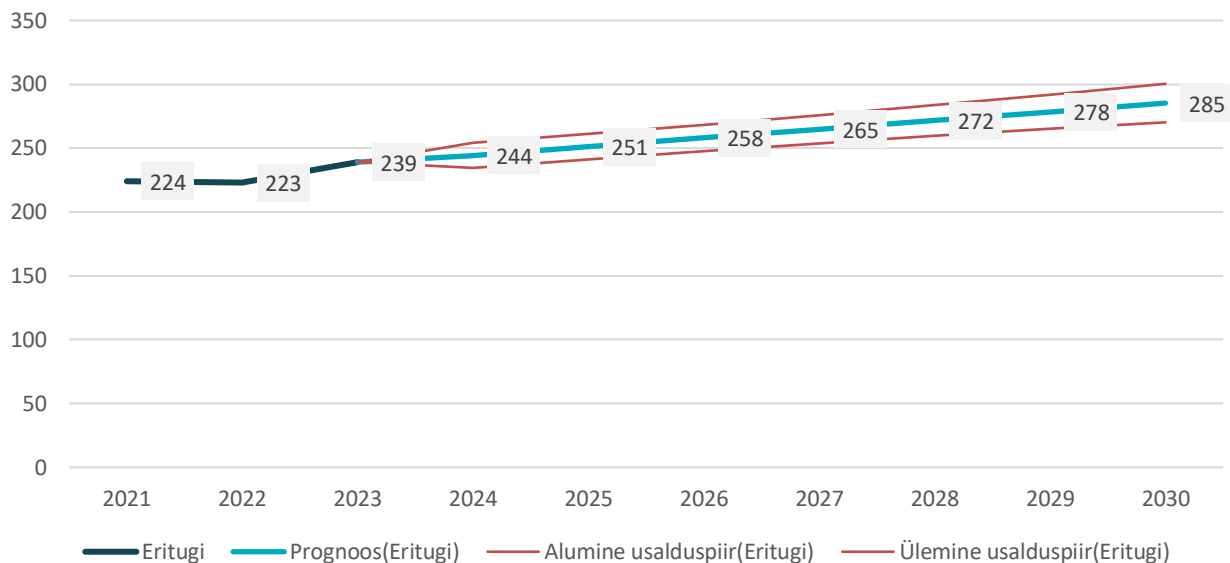
- **Häädemeeste vallas** 45 lasteaialast ja 144 koolilast vähem;
- **Kihnu vallas** 3 lasteaialast ja 14 koolilast vähem;
- **Lääneranna vallas** 40 lasteaialast ja 128 koolilast vähem;
- **Põhja-Pärnumaa vallas** 73 lasteaialast ja 212 koolilast vähem;
- **Pärnu linnas** 507 lasteaialast ja 1 639 koolilast vähem;
- **Saarde vallas** 36 lasteaialast ja 112 koolilast vähem;
- **Tori vallas** 143 lasteaialast ja 445 koolilast vähem.

Seega on võrreldes 2023. aastaga prognoosi kohaselt lasteaedades 847 ja üldhariduskoolides 2 694 last vähem. Samas tuleb tähele panna, et tegelik laste arvu muutus omavalitsuste lõikes võib erineda prognoositust. Kõigele lisaks **on tegelikud rahvastikuarengud maakonnas võrreldes Statistikaameti koostatud prognoosiga olnud positiivsemad**. Sellegipoolest peab maakonnas ja KOV-ides tervikuna arvestama pikemas perspektiivis laste ja õpilaste arvu langusega.

2.2. HEV-TEENUSTE VAJADUSE PROGNOOS

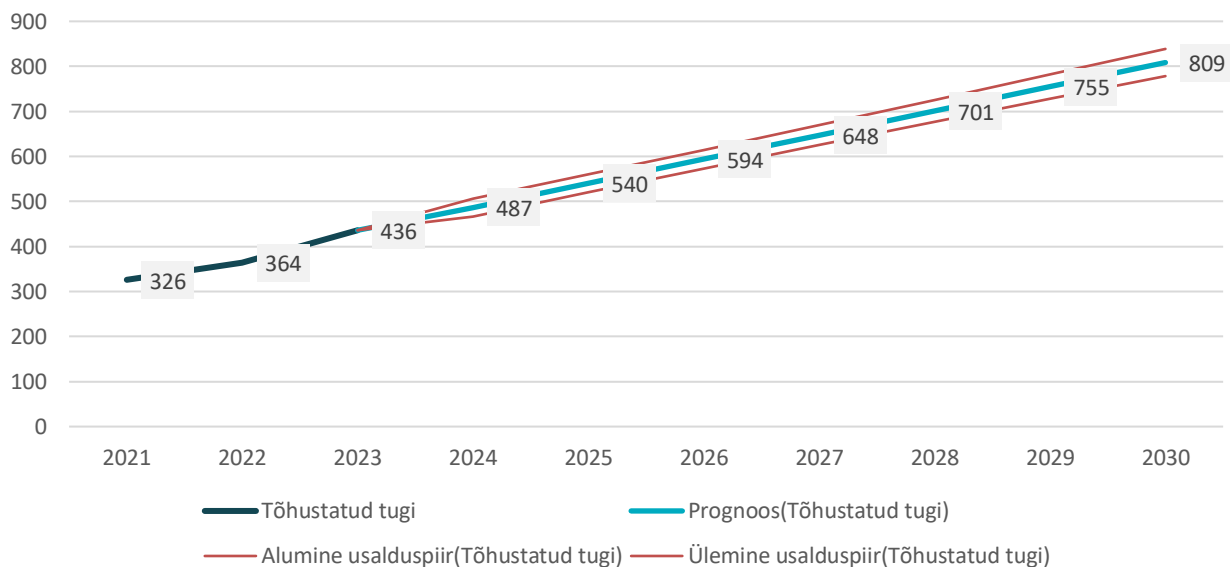
HEV-teenuste vajaduse osas saame hetkeolukorra analüüsi (st viimaste aastate statistika ja tugispetsialistide igapäevapraktika) põhjal öelda, et HEV-lastearv on kasvanud, eelkõige üldtoe osas. Teenusvajaduse **prognoosi aluseks on seega tänane olukord, kus viimase kolme aasta jooksul on tuge saavate laste arv üha tõusnud** (vt ka Tabel 5). Eritoe vajadus on küll püsinud õppeaastatel 20/21 kuni 22/23 ligikaudu 2,6% juures, ent tõhustatud toe vajadus on kasvanud protsendipunkti võrra ning üldtoe vajadus 1,6% võrra. Prognoos on koostatud kasutades Exceli eksponentsilumise algoritmi (ETS), mis on tõhus lühiajaliste ennustuste puhul ja mis eeldab, et lineaarsed kasvutrendid jätkuvad tulevikus.

Rõhutame, et **prognoosis esitatud näitajad on arvutuslikud, hetkeolukorrast lähtuvad ja iseloomustavad ühte võimalikku arengut**. Leiame, et erituge, tõhustatud tuge ja üldtuge saavate laste osakaal sõltub paljudest muutujatest, st mitte üksnes demograafilised, vaid ka sotsiaalmajanduslikud ja ühiskondlikud trendid (nt digitaliseerumine). Olulist rolli mängivad ka paranenud oskused, hoiakud ja võimalused tuge vajavaid lapsi märgata ning abistada. Joonis 9, Joonis 10 ja Joonis 11 kujutavad prognoose toe liikide lõikes aastani 2030.

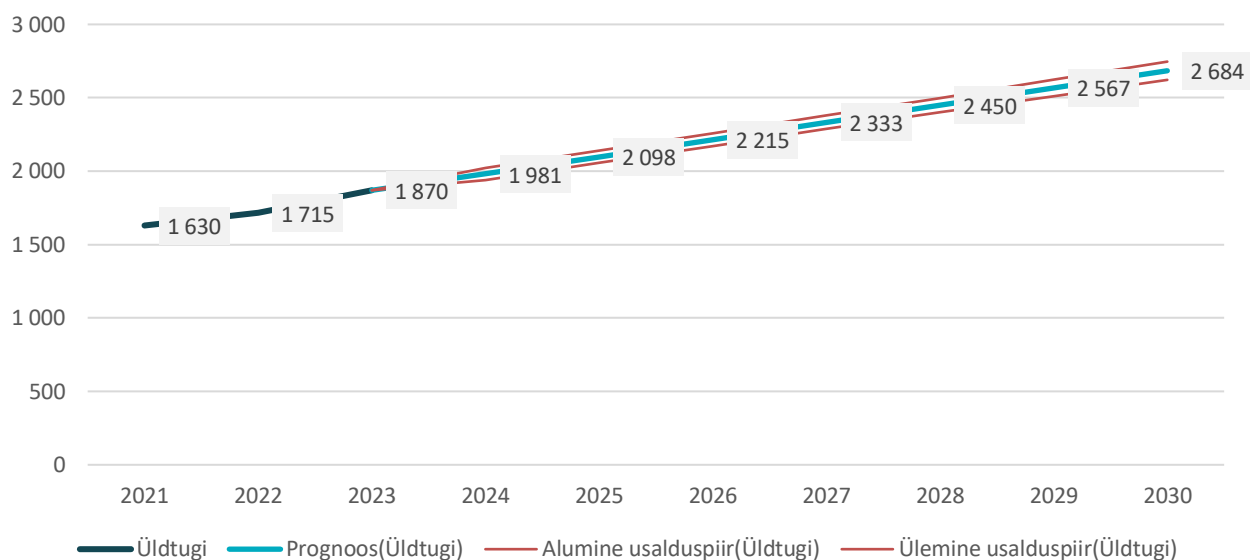
JOONIS 9. ERITOE VAJADUSE PROGNOOS AASTANI 2030.

Näeme, et tänaste eelduste püsimisel kasvab eritoe vajadusega laste arv aastaks 2030 ligikaudu üle 40 lapse võrra.

JOONIS 10. TÕHUSTATUD TOE VAJADUSE PROGNOOS AASTANI 2030.

Tõhustatud toe vajadusega laste arv võib tänaste eelduste püsimisel kasvada üpris jõudsalt, st pea kahekordseks.

JOONIS 11. ÜLDTOE VAJADUSE PROGNOOS AASTANI 2030.

Mõnevõrra stabiilsem kasv võib ees oodata üldtoe vajadusega laste arvu, mis kasvab prognoosi järgi aastaks 2030 umbes 800 lapse võrra.

Toome taaskord välja, et eelpool esitatud prognoosid iseloomustavad ühte võimalikku arengut. On tõenäoline, et kompetentsikeskuse eduka tegevuse tulemusena (nt ennetustöö ja vanemlike oskuste parandamisega) stabiliseerub tuge vajavate laste arv järgneva 5-10 aasta jooksul (st joonistel toodud lineaarne kasv peatub). Kindlasti avaldab pikemas perspektiivis mõju ka vähenev rahvastik.

3. KAASAVA HARIDUSE ARENGUSUUNAD JA KOMPETENTSIKESKUSE KONTSEPTSIOON

3.1. ARENGUSUUNAD JA OOTUSED TULEVIKULE

Haridusjuhid, (tugi)spetsialistid, lapsevanemad ja Pärnumaa omavalitsuste esindajad väljendasid intervjuudel oma ootusi kaasava hariduse tulevikule Pärnu linnas ja maakonnas. **Arengu eestvedajana nähakse kompetentsikeskust, mis peaks pakkuma tuge (sh nõustamist) nii lastele kui ka nende vanematele, õpetajatele ja õppeasutuste juhtidele ning tugispetsialistidele.**

Tulevikus peaks senisest enam pöörama tähelepanu lapsevanemate teadmiste ja oskuste tõstmisele. Intervjuudel tooli välja, et vanematele tuleb pakkuda erinevaid tööriistu (nt e-loenguid, veebilehekülgi jms), mis aitaksid märgata ja toetada lapse (eri)vajadusi. Leiti, et **lapsevanematele peab pakkuma tuge juba enne lapse sündi, ning jätkama sellega süsteemselt lapse kasvades.** Heade näidetena toodi välja Perepesade süsteem²⁶ ning vanemlusprogramm „Imelised aastad“²⁷. Fookusgruppides osalenute sõnul saavad vanemate heaks palju ära teha ka koolieelsed lasteasutused – eesmärk peaks olema luua usalduslik suhe, mis aitab ennetada hilisemaid probleeme (nt vanemate hirmud või tõrksus seoses abi küsimisega). Lisaks tuleks tõsta vanemate teadlikkust kaasava hariduse süsteemist, sh tugispetsialistidest (nt millega tegeleb eripedagoog, millega sotsiaalpedagoog jne).

Olulise arengusuunana nähakse ka õpetajate ja koolijuhtide võimestamist. Intervjuudel toodi välja, et kompetentsikeskus peaks pakkuma üldharidus- ja huvikoolidele nii koolitus- kui ka nõustamisteenuseid. Väga hinnatud on õpetajate supervisioonid ja kovisioonid, milleks tuleks edaspidigi omavalitsuste abiga võimalusi leida. Intervjuueeritute hinnangul suureneb tulevikus HEV-lastest arv nii tavarühmades kui ka -klassides, mistõttu peavad õpetajad üha enam õpetamist diferentseerima. See tähendab omakorda muutuseid nii õpetajahariduses kui ka täiendusõppes – kõik õpetajad peavad saama ettevalmistuse ja enesekindluse tööks erivajadustega lastega, ning omavalitsused saavad siingi toeks olla. **Fookusgruppides rõhutati laiapõhjalise toe vajadust õppeasutustele** – eelkõige oodatakse n-õ vältist pilku keerukate juhtumite puhul. See tähendab, et kui haridusasutus on kõik oma võimalused ära kasutanud, võiks kompetentsikeskus olla koht, mis pakub abi. Haridusjuhid olid seisukohal, et **erakoole ei tohi välja jätta kompetentsikeskusest toe saajate hulgast**, st haridussüsteemi tuleb vaadata tervikuna ja tagada abi igale lapsele, kes seda vajab.

Kompetentsikeskus peaks fookusgruppides osalenute sõnul **pakkuma erialast toetust kõikidele tugispetsialistidele**, sõltumata sellest, kas nad töötavad kompetentsikeskuses või haridusasutustes. See tähendab eelkõige **tugispetsialistide võrgustiku loomist ja koordineerimist ning koolituste ja mentordamise pakumist.** Intervjuudel pakuti, et kompetentsikeskuses võiks olla töö igal valdkonnal üks

²⁶ Perepesa on kogukondlik ennetus- ja peretöökeskus, kus toetatakse laste ja perede heaolu läbi süsteemse ning järjepideva ennetustegevuse ning kogukonna võimestamise oma kodukoha läheduses. Perepesade keskmes on pered alates lapseootusest kuni lapse kooliminekueni. *Mis on Perepesa?*, <https://www.perepesa.ee/>

²⁷ „Imelised aastad“ on 4-kuuline programm 2–8-aastaste laste vanematele, kes soovivad saada vastuseid lapse kasvatamisel tekkinud küsimustele ja õppida, kuidas paremini toime tulla, ning kelle lastel on esmasel käitumisprobleemid, nt kohatine agressiivne käitumine, hüperaktiivsuse ilmingud, hajutatud tähelepanuvõime, valetamine, sõnakuulmatus jne. *Vanemlusprogramm „Imelised aastad“*, <https://tarkvanem.ee/koolitused/imelised-aastad/>

spetsialist, kelle ülesanne on koordineerida vastavat võrgustikku (nt sotsiaalpedagoogide võrgustik, eripedagoogide võrgustik jne).

Fookusgruppides osalenud leidsid, et senisest enam peaks edendama koostööd Pärnu linnas ja maakonnas, ning koordineerima tegevusi eelkõige õppeasutuste ja tuge pakkuvate asutuste ning spetsialistide vahel. Intervjueeritute sõnul võiks kompetentsikeskus olla koht, kuhu koondub kogu vajalik valdkondlik teadmus. Keskusel peaks olema tihe side nii sotsiaal-, haridus- kui ka meditsiinisüsteemiga, aga ka Pärnu Kolledži ja teiste kõrgharidusasutustega üle Eesti.

3.2. KOMPETENTSIKESKUSE KONTSEPTSIOON

Kompetentsikeskuse kontseptsiooni aluseks on nii hetkeolukorra analüüs kui ka fookusgruppides ja kaasamise seminaridel arutletu. Tabel 9 on toodud arendatava keskuse ülesanded sihtrühmapõhiselt, nende ülesannete prioriteetsus ja hinnanguline mõju, vajaminevad ressursid ja teostatavus.

TABEL 9. KOMPETENSIKESKUSE KONTSEPTSIOON.

ÜLESANNE	PRIORITEETSUS JA HINNANGULINE MÕJU	VAJAMINEVAD RESSURSID	HINNANG TEOSTATAVUSELE
<i>Tugiteenuste planeerimine, koordineerimine ja pakkumine</i>			
<p>Tugiteenuste ja ennetustegevuste planeerimine ning koordineerimine haridusasutuste (koolieelsed lasteasutused, üldhariduskoolid, huvikoolid) võimekuse suurendamiseks toe pakkumisel lastele ja õpilastele, sh hariduslike erivajadustega lastele ja õpilastele</p>	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Haridusasutused saavad parema ettevalmistuse ja toetuse (hariduslike) erivajadustega laste ja õpilastega tegelemiseks. See mõjutab muuhulgas õpetajate võimekust neid tõhusamalt toetada. • Tugiteenuste planeerimine ja koordineerimine võimaldab kohandada õppetööd vastavalt iga haridusliku erivajadusega lapse ja õpilase vajadustele. See tagab individuaalsema lähenemise ja aitab igaühe potentsiaali maksimeerida. • Ennetustegevused ja varajane sekkumine võimaldavad tuvastada võimalikke väljakutseid juba varakult ning pakkuda õigeaegselt vajalikku tuge. See võib vähendada näiteks (õpi)raskuste süvenemist ja parandada laste ning õpilaste arenguvõimalusi. • Haridusasutuste võimestamine hariduslike erivajadustega laste ja õpilastega töötamisel võib luua positiivsema õpikeskkonna kõigile. 	<p>Ülesande teostamiseks on ressursid osaliselt olemas.</p> <p>Vajalik on tihe(dam) koostöö (sh info liikumise parendamine) Rajaleidja ja haridusasutustega.</p>	<p>Teostatav</p>
<p>Hariduslike erivajadustega laste ja õpilaste haridusasutustesse vastuvõtmise korraldamine koostöös linnavalitsuse,</p>	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koostöö võib suurendada kogukonna võimekust pakkuda tõhusat tuge hariduslike erivajadustega lastele ja õpilastele. 	<p>Ülesande teostamiseks on ressursid olemas.</p>	<p>Teostatud, st täna olemas</p>

ÜLESANNE	PRIORITEETSUS JA HINNANGULINE MÕJU	VAJAMINEVAD RESSURSID	HINNANG TEOSTATAVUSELE
haridusasutuste ja vastavate spetsialistidega	<ul style="list-style-type: none"> • Koostöö võimaldab paremat infovahetust ja ressursside koordineerimist, tagades, et kõik asjaosalised on teadlikud erivajadustega laste ja õpilaste vajadustest ning suudavad neid adekvaatselt toetada. • Koostöine vastuvõtuprotsess võib suurendada protsessi selgust ja läbipaistvust. 		
Hariduse esmatasandi tugiteenuste osutamine koolieelses eas lastele	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Esmatasandi tugiteenuste pakkumine võimaldab varajast sekkumist ja toetust lastele. See aitab tuvastada võimalikke väljakutseid juba varakult ning pakkuda õigeaegselt vajalikku tuge. See võib vähendada näiteks (õpi)raskuste süvenemist ja parandada laste arenguvõimalusi. • Esmatasandi tugiteenused aitavad tagada, et kõik lapsed, sõltumata nende individuaalsetest vajadustest, saavad võrdse võimaluse kvaliteetsele haridusele juba varases eas. • Tugiteenuste kaudu saab mitmekesistada õppimisvõimalusi, võimaldades lastel osaleda erinevates tegevustes vastavalt nende individuaalsetele vajadustele ja võimetele. • Esmatasandi tugiteenuste osutamine loob tihedama koostöö lasteaia ja kodu vahel, mis suurendab lapsevanemate võimekust oma lapsi toetada. 	<p>Ülesande teostamiseks on tarvis lisaressursse (eelkõige tugispetsialiste: logopeede, eripedagooge, terapeute).</p> <p>Tugispetsialistide puudust võib aidata leevendada ametikoha atraktiivsemaks muutmine, sh palgapoliitika kaasajastamine.</p> <p>Lisaks on oluline tugiõpetajate süsteemi edasiarendamine ning eripedagoogilised koolitused lasteaiaõpetajatele.</p> <p>Esmatasandi tugiteenuste osutamise üheks osaks võiks olla tuleviku vaates ka lapsevanema ühekordse nõusolekuvormi loomine koostöös juristide ja andmekaitespetsialistidega. See hõlbustaks info liikumist erinevate asutuste/spetsialistide ning kodu</p>	Keeruliselt teostatav tugispetsialistide nappuse tõttu

ÜLESANNE	PRIORITEETSUS JA HINNANGULINE MÕJU	VAJAMINEVAD RESSURSID	HINNANG TEOSTATAVUSELE
		vahel ning aitaks vältida olukordi, kus vanem peab mitmel korral sarnase sisuga infot jagama.	
Eripedagoogilise, logopeedilise, psühholoogilise ja sotsiaalpedagoogilise teenuse osutamine	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teenuste osutamine võimaldab pakkuda individuaalset toetust õpilastele vastavalt nende vajadustele. • Teenuste osutamine hõlmab sageli koostööd haridusasutuste personaliga, mis võib tuua kaasa näiteks õpetajate professionaalsuse kasvu erivajadustega laste toetamises. • Tugiteenuste osutamine hõlmab koostööd perekondadega, mis annab lapsevanematele teadmisi ja oskusi oma laste toetamiseks. • Erinevad tugispetsialistid toovad kaasa erinevad vaatenurgad ja kogemused, mis võivad tähendada uusi lähenemisi laste toetamises. • Keskuses töötavate tugispetsialistide erapooletus võimaldab neil näha asju teise pilguga ja maandada võimalikke tekkinud pingeid haridusasutuste ja lapsevanemate vahel. • Haridusasutustel võivad olla piiratud ressursid (eelkõige puudus tugispetsialistidest). Seetõttu aitab keskus tagada lastele ja õpilastele vajaliku toetuse. 	Ülesande teostamiseks on ressursid osaliselt olemas . Puuduvad eripedagoog ja logopeed. Seega ressursid olemas osaliselt.	Teostatud osaliselt, st täna olemas sotsiaalpedagoogid ja psühholoogid
Teraapiavõimaluste laiendamine ja edasiarendamine	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teraapiavõimaluste pakkumine toob kaasa varajase sekkumise ja toetuse lastele. See aitab tuvastada 	Õppenõustamiskeskuses on olemas loovterapeut (0,5 kohta, eelkõige eelkooliealistele) ja psühholoogiateenistuse all on 0,5	Teostatav

ÜLESANNE	PRIORITEETSUS JA HINNANGULINE MÕJU	VAJAMINEVAD RESSURSID	HINNANG TEOSTATAVUSELE
	võimalikke väljakutseid juba varakult ning pakkuda õigeaegselt vajalikku tuge.	kohta terapeuti (KKT, pereterapeut).	
Lapsevanemate ja perede nõustamine ja toetamine haridusliku toe pakkumisel	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nõustamine ja toetamine aitab suurendada lapsevanemate teadlikkust hariduslikest väljakutsetest ja toetusvõimalustest. See võimaldab neil paremini mõista oma lapse erivajadusi ja kuidas last toetada. • Suured teadlikkus ja paremad oskused aitavad kaasa lapsevanema enesekindlusele ja positiivsemale suhtumisele. • Nõustamine võib toetada lapsevanemate ja teiste osapoolte (näiteks haridusasutuste) koostööd. Nõustamine võib aidata luua avatud õhkkonna, kus jagatakse informatsiooni ja arutatakse ühiselt, kuidas lapsele parimat toetust pakkuda. 	Ülesande teostamiseks on ressursid osaliselt olemas . Näiteks Perepesa hakkab töötama projektirahastuse peal, ent teisteks tegevusteks (nt lapsevanemate tugirühmade moodustamiseks) on tarvis lisaressursse (sh inimesi).	Teostatav, mh täna osaliselt töös (Perepesa loomine, tugiteenuste koordinaatori ametikoha loomine õppenõustamiskeskusesse)
Muu kodukeelega laste, õpilaste, nende vanemate, perede ja haridusasutuste nõustamine ning hariduskorralduse koordineerimine	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hariduskorralduse koordineerimine toetab muu kodukeelega laste ja õpilaste keeleõpet ja seeläbi ühiskonda integreerumist. • Teenuste osutamine võimaldab pakkuda individuaalset toetust lastele ja õpilastele vastavalt nende vajadustele, sõltumata abivajaja emakeelest. • Nõustamine ja toetamine aitab suurendada muu kodukeelega laste vanemate teadlikkust hariduslikest väljakutsetest ja toetusvõimalustest. See võimaldab neil 	<p>Ülesande teostamiseks on ressursid täna osaliselt olemas (nt õppenõustamiskeskuses on kolm Ukraina psühholoogi). Siiski peab arvestama, et abi võib olla vajalik pakkuda ka muu koduse keelega (nt hispaania, prantsuse) peredele.</p> <p>Mõelda tuleb ressursside leidmisele tulevikus, sest täna toetab teenuste pakkumist riik.</p>	Osaliselt teostatud, st täna on olemas ukraina keelt kõnelevad psühholoogid, vene keelt kõnelev psühholoog ning kakskeelne sotsiaalpedagoog.

ÜLESANNE	PRIORITEETSUS JA HINNANGULINE MÕJU	VAJAMINEVAD RESSURSID	HINNANG TEOSTATAVUSELE
	<p>paremini mõista oma lapse erivajadusi ja kuidas last toetada.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nõustamine võib toetada muu kodukeelega laste vanemate ja teiste osapoolte (näiteks haridusasutuste) koostööd. Nõustamine võib aidata luua avatud õhkkonna, kus jagatakse informatsiooni ja arutatakse ühiselt, kuidas lapsele parimat toetust pakkuda. • Haridusasutused saavad parema ettevalmistuse ja toetuse, et tegeleda erivajadustega laste ja õpilastega, kel on muu kodukeel. See mõjutab muuhulgas õpetajate võimekust neid tõhusamalt toetada. • Nõustamine ja koordineerimine loovad suurema kultuurilise tundlikkuse ja mõistmise, aidates seeläbi neil, kelle emakeel on erinev, integreeruda haridussüsteemi. 		
<p>Andekate õppijate ja nende vanemate nõustamine ja hariduse tugiteenuste osutamine</p>	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Tugiteenused võimaldavad anda andekatele õppijatele individuaalset toetust vastavalt nende vajadustele. See aitab nende potentsiaali maksimaalselt arendada. • Tugiteenused võimaldavad mitmekesistada õppimisvõimalusi, pakkudes andekatele õppijatele täiendavaid väljakutseid, mis vastavad nende intellektuaalsetele vajadustele. • Tugiteenused hõlmavad tihti ka pere kaasamist, aidates vanematel mõista paremini oma andekat last ning pakkudes neile teadmisi ja vahendeid, kuidas kodus oma last toetada. S • Nõustamine soodustab koostööd õpetajate, vanemate ja õpilaste vahel. See aitab luua tervikliku tugisüsteemi, kus 	<p>Ülesande teostamiseks on tarvis lisaressursse (eelkõige vastava ettevalmistusega tugispetsialiste, meetodikaid jms).</p> <p>Vajalik on koostöö Tartu Ülikooli teaduskooliga ning linnavalitsuse haridusosakonnaga.</p>	<p>Teostatav</p>

ÜLESANNE	PRIORITEETSUS JA HINNANGULINE MÕJU	VAJAMINEVAD RESSURSID	HINNANG TEOSTATAVUSELE
	<p>kõik osapooled on kaasatud andekate õppijate arengu toetamisse.</p> <ul style="list-style-type: none"> Tugiteenused hõlmavad ka õpetajate koolitust ja professionaalset arengut, et nad oleksid paremini valmis andekate õppijate toetamiseks klassiruumis. 		
Arendus- ja võrgustikutöö			
<p>Tugispetsialistide koostöövõrgustike tegevuse koordineerimine ja süsteemne arendamine</p> <p><i>Võrgustikud tegelevad näiteks tugispetsialistide supervisiooni, kovisiooni, koolituste ja spetsialistide pädevusmudelite väljatöötamisega.</i></p>	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> Koordineeritud võrgustik võimaldab tõhusamat infovahetust tugispetsialistide vahel. Võrgustikud võimaldavad tõhusamat reageerimist kaasava hariduse väljakutsetele. Tugispetsialistide koostöö aitab kiiremini tuvastada probleeme ja leida (uudseid) lahendusi, tagades laste ja õpilaste parema toetamise. Koostöövõrgustikud toetavad tugispetsialistide erialast arengut ja heaolu läbi kollegiaalse õppimise ja üksteise emotsionaalse toetamise. Koostöövõrgustikud toetavad ühise kaasava hariduse arusaama ja väärtusruumi teket. See toob kaasa tervikliku kaasava hariduse põhimõtete rakendamise ja tagab erivajadustega laste ja õpilaste parema toetamise. 	<p>Ülesande elluviimiseks on tarvis valdkonnajuhte, kelleks saavad olla õppenõustamiskeskuse töötajad. Valdkonnajuhte toetab tugiteenuste koordinaator. Seega on esmased ressursid täna olemas. Samaaegselt tuleb leida lisaressursse valdkonnajuhtide koolitamiseks.</p> <p>Olulisel kohal on kommunikatsioon keskuse töötajate ja haridusasutuste tugispetsialistidega, et luua koostööine õhkkond.</p>	<p>Teostatav, ent üle tuleb vaadata valdkonnajuhtide ja tugiteenuste koordinaatori ülesanded ja jaotus</p>
<p>Valdkondliku oskusteabe koondamine ja jagamine seotud osapooltele (lapsed, lapsevanemad, tugispetsialistid, haridusasutuste töötajad jt)</p>	<p>Tegemist on keskuse põhiülesandega, st olulise prioriteediga. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> Valdkondliku oskusteabe jagamine suurendab osapoolte (ja laiemalt ühiskonna) teadlikkust ja arusaamist kaasava hariduse põhimõtetest ning erivajadustega laste ja õpilaste toetamisest. 	<p>Ülesande teostamiseks on tarvis lisaressursse ja valdkondade ülest koostööd, eelkõige inimeste näol (nt kaaluda kommunikatsioonispetsialisti ametikoha loomist keskuse juurde).</p>	<p>Keeruliselt teostatav</p>

ÜLESANNE	PRIORITEETSUS JA HINNANGULINE MÕJU	VAJAMINEVAD RESSURSID	HINNANG TEOSTATAVUSELE
<p><i>Sia alla käib näiteks teadlikkuse tõstmine sihtrühmade seas kaasavast haridusest ja selle võimalustest, koolituste ja teabepäevade korraldamine, erinevate programmide (näiteks ANKUR, SPIN jt) info levitamine koostöös vastutajatega jne.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> Oskusteabe jagamine soodustab koostööd erinevate osapoolte vahel. Oskusteabe jagamine toetab tugispetsialistide ja professionaalset arengut, pakkudes neile uusi teadmisi ja parimaid kogemusi kaasavast haridusest. Valdkondliku oskusteabe jagamine võimaldab tugispetsialistidel ja haridusasutuste personalil pakkuda paremat individuaalset tuge erivajadustega lastele ja õpilastele. Oskusteabe jagamine võimaldab ennetada erivajadustega laste ja noortega seotud väljakutseid juba varajases staadiumis. See aitab luua süsteemseid meetmeid riskide maandamiseks ning laste ja õpilaste toetamiseks enne, kui väljakutsed muutuvad tõsisemaks. 	<p>Nii oleks võimalik korraldada süsteemset kommunikatsiooni (nt kampaaniaid) lapsevanematele ja laiemale avalikkusele; uuendada regulaarselt teabematerjale ja dokumente ning tagada nende kättesaadavus haridusasutustes ja mujalgi.</p> <p>Valdkondliku oskusteabe koondamise saavad enda kanda võtta tugispetsialistide võrgustike/valdkondade juhid ja tugiteenuste koordinaator.</p> <p>Vajalik on tihe(dam) koostöö (sh info liikumise parendamine) Rajaleidja ja haridusasutustega.</p> <p>Tuleviku vaates tuleks luua veebileht või veebilehe osa, mis koondaks sihtrühmapõhiselt infot (nt tööriistad lastele, vanematele jt).</p>	
<p>Valdkondlike arenguprojektide koostamine, juhtimine ja projektides osalemine</p>	<p>Tegemist on keskuse tugiülesandega. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> Projektitöö võimaldab töötada välja uuenduslikke lähenemisviise ja lahendusi kaasava hariduse valdkonnas. 	<p>Valdkondlikesse projektidesse saavad erinevates etappides ja rollides panustada kõik keskuse töötajad – näiteks kaardistada</p>	<p>Teostatav</p>

ÜLESANNE	PRIORITEETSUS JA HINNANGULINE MÕJU	VAJAMINEVAD RESSURSID	HINNANG TEOSTATAVUSELE
	<ul style="list-style-type: none"> Projektides osalemine võimaldab luua kontakte erinevate osapooltega (teadlased, ettevõtjad, valitsusasutused, MTÜd jpt), mis loob pinnase edasiste koostöövõimalustele ja infovahetusele. Projektides osalemine pakub mitmekesiseid väljakutseid projektimeeskonna liikmetele (nt keskuse tugispetsialistidele), mis soodustavad tiimiliikmete isiklikku ja professionaalset arengut. Projektides osalemine võimaldab mitmekesistada rahastusallikaid. 	<p>võimalikud teemad, milliste projektide vastu on huvi või mille osas on vajadus. Samaaegselt on projektide läbiviimiseks tarvis lisaressursse (nt projektijuhte).</p>	
<p>Valdkondlike tõenduspõhiste uurimuste ja analüüside läbiviimine ning vastavate ettepanekute tegemine kohalikule omavalitsusele, haridusasutustele jt osapooltele</p>	<p>Tegemist on keskuse tugiülesandega. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> Tõenduspõhised analüüsid ja ettepanekud panevad aluse kaasava hariduse valdkonna poliitika kujundamiseks, aidates näiteks kohalikul omavalitsusel langetada informeeritud otsuseid. Ettepanekud võivad sisaldada praktilisi juhiseid ja soovitusi haridusasutustele, kuidas paremini kaasavat haridust rakendada. Avalikustatud uurimuste ja analüüside kaudu saab suurendada üldsuse teadlikkust kaasava hariduse olulisusest ja väljakutsetest. See aitab kujundada positiivseid hoiakuid kaasava hariduse kohta. 	<p>Valdkondlike uurimuste ja analüüside kavandamise saavad enda peale võtta tugispetsialistide võrgustike/valdkondade juhid, kuid see on neile lisakoormus. Seetõttu on uuringute läbiviimiseks tarvis lisaressursse (nt uuringufirmad jt).</p> <p>Oluline on koostöö linnavalitsuse projektispetsialistidega.</p>	<p>Teostatav</p>
<p>Koostöö ülikoolidega, tugispetsialistide järelkasvu ettevalmistamine ja erialase praktikavõimaluse pakkumine</p>	<p>Tegemist on keskuse tugiülesandega. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> Koostöö ülikoolidega (näiteks läbi praktikakohtade pakkumise) võib aidata suurendada tugispetsialistide arvu ja nende tööle asumist Pärnusse ja Pärnumaale. Pärnu linnas on näiteks täna olemas pedagoogilise praktika stipendium. 	<p>Ülesande elluviimiseks on tarvis lisaressursse, nt inimest, kes vastutaks koostöö koordineerimise eest. See oleks tugiteenuste koordinaatori (võetakse keskusesse tööle) üks ülesannetest.</p>	<p>Osaliselt teostatud</p>

ÜLESANNE	PRIORITEETSUS JA HINNANGULINE MÕJU	VAJAMINEVAD RESSURSID	HINNANG TEOSTATAVUSELE
	<ul style="list-style-type: none"> • Koostöö ülikoolidega võimaldab tagada, et tugispetsialistide ja õpetajate täienduskoolitus vastab valdkonna nõuetele ja parimatele tavadele ning toetab seeläbi tööd erivajadustega laste ja õpilastega. • Koostöö ülikoolidega aitab kaasa kaasava hariduse valdkonna arengule (nt läbi ühiste teadusuuringute). Ühtlasi tagab see kõige uuema teadmuse jõudmise praktikasse. 	<p>Välja on vaja töötada motivatsioonisüsteem praktikantide juhendajatele.</p>	
<p>Koostöö Pärnumaa kohalike omavalitsuste ja valdkondlike organisatsioonidega üle Eesti</p>	<p>Tegemist on keskuse tugiülesandega. Võimalik mõju:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Koostöö võimaldab rakendada ühtset lähenemisviisi kaasavale haridusele Pärnumaal. • Koostöö võimaldab (vajadusel) jagada ressursse (sh teadmisi) erinevate kohalike omavalitsuste ja organisatsioonide vahel. • Koostöös saab algatada ühiseid projekte, mis toetavad kaasava hariduse eesmärke. Projektide hulka võivad kuuluda näiteks uute meetodite katsetamine, uuringud jms. • Partnerlus kohalike omavalitsuste vahel võib tugevdada kogukonna toetust ja arusaama kaasava hariduse olulisusest. 	<p>Ülesande elluviimiseks on tarvis lisaressursse, sh inimest, kes vastutaks maakondliku koordineerimise eest. Koostöö teiste organisatsioonidega (nt erialaliitudega) saab osaliselt olla tugispetsialistide võrgustike juhtide/valdkonnajuhtide vastutus. See saab olema tugiteenuste koordinaatori ülesanne.</p>	<p>Teostatav, tööle võetakse tugiteenuste koordinaator</p>

3.3. EDASISED SAMMUD

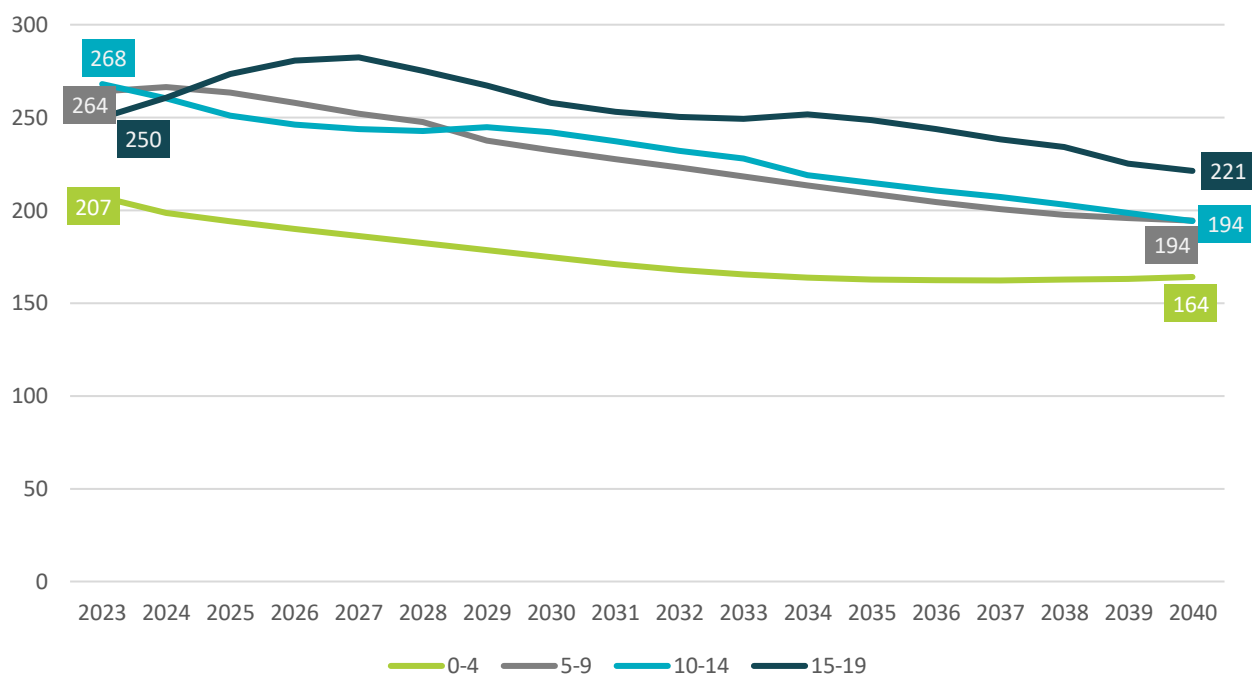
Arutelus Pärnu Linnavalitsusega lepiti kokku mõningates kompetentsikeskuse arendamisega seotud tegevustes:

- Aprill 2024 – kompetentsikeskuse kontseptsiooni välja arendamine
- Aprill 2024 – tugiteenuste koordinaatori ametikoha loomine
- Kevad-suvi 2024 – ressursside kaardistamine ja finantsanalüüs keskuse eelarve koostamiseks
- Kevad-suvi 2024 – kompetentsikeskuse hinnakirja kehtestamine
- Sügis 2024 – keskuse *branding* (sh logo jm sümboolika)
- Jaanuar 2025 – Perepesa käivitamine
- 2025 – õppenõustamiskeskusesse lisandub logopeed-eripedagoog
- 2025 – laiendatakse teraapiateenuseid õppenõustamiskeskuses

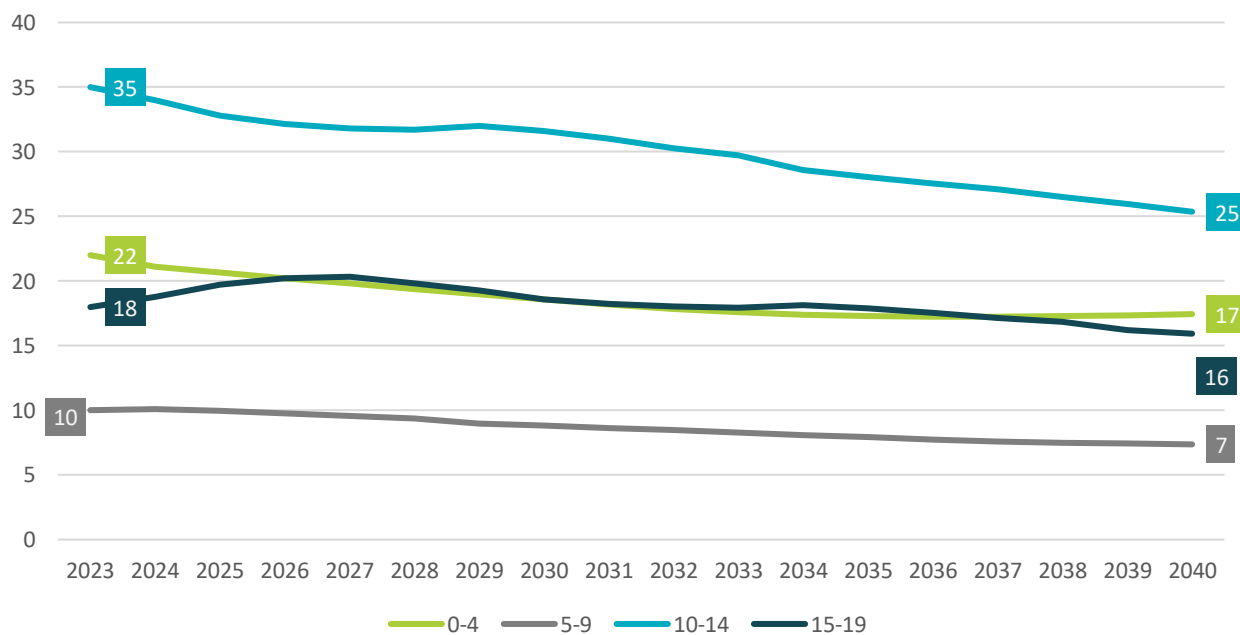
Tegevuskava täieneb jooksvalt.

4. LISAD

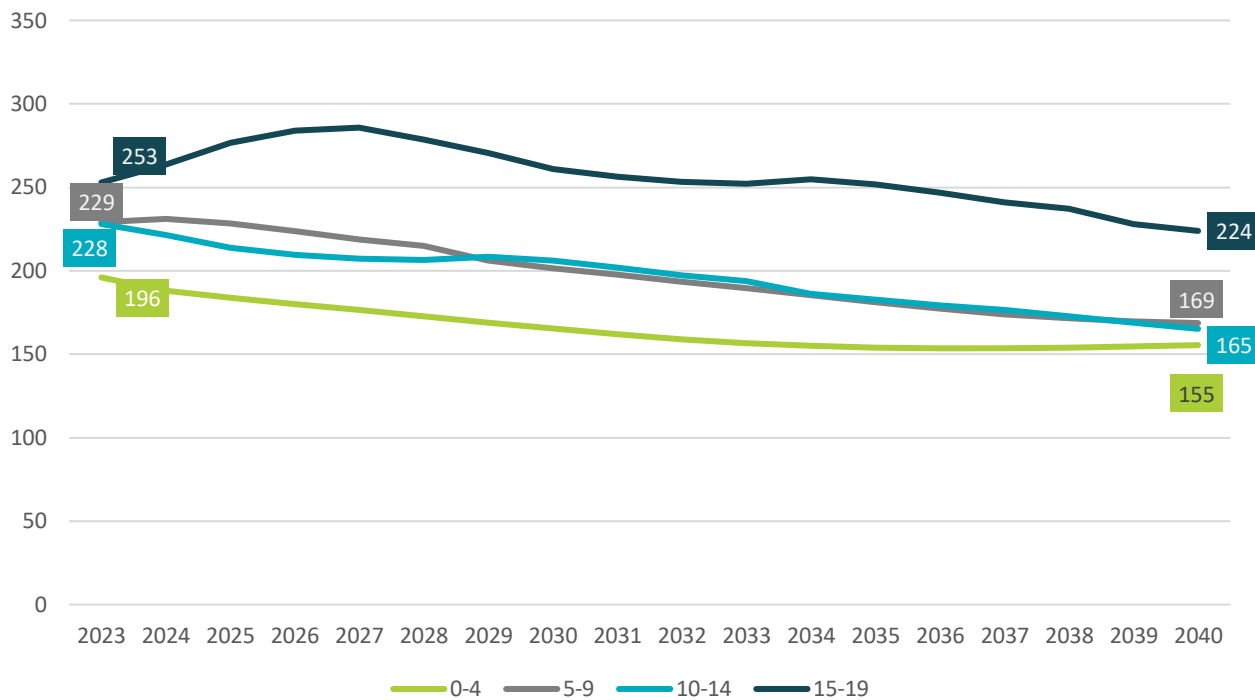
4.1. RAHVASTIKUPROGNOOS PÄRNUMAA OMAVALITSUSTE KAUPA

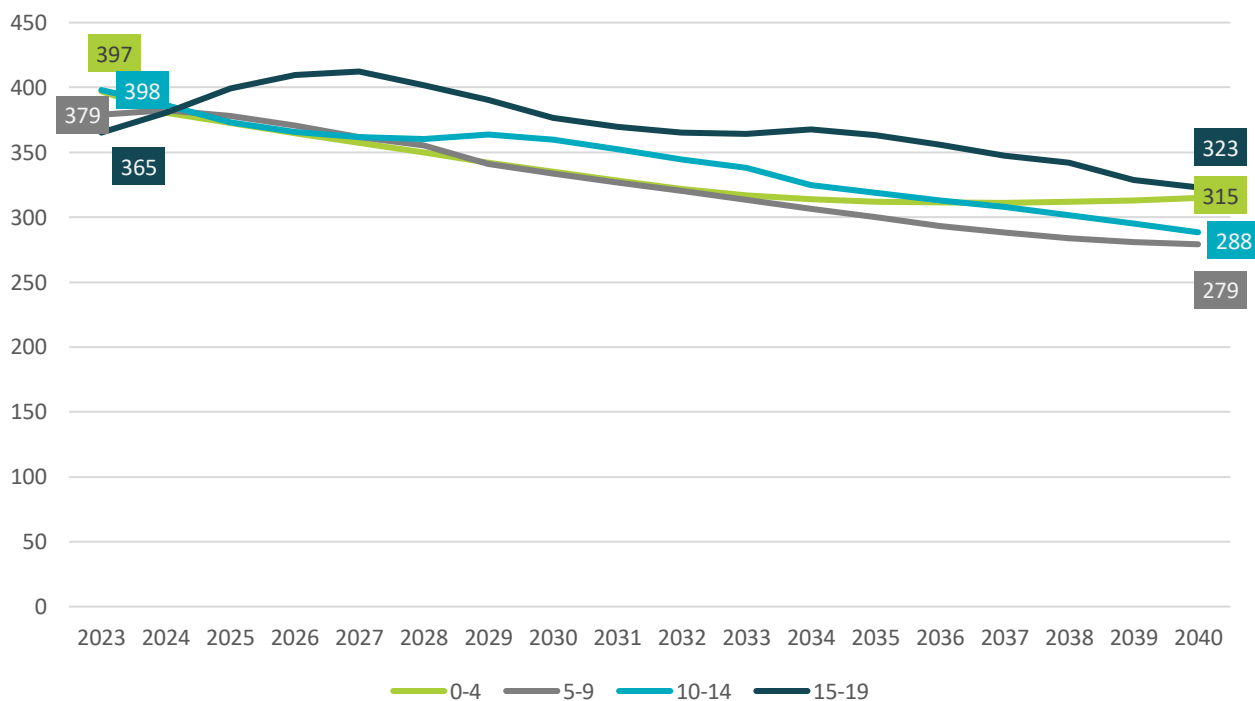
JOONIS 12. HÄÄDEMEESTE VALLA LASTE ARVU PROGNOOS VANUSEGRUPPIDE KAUPA AASTANI 2040.

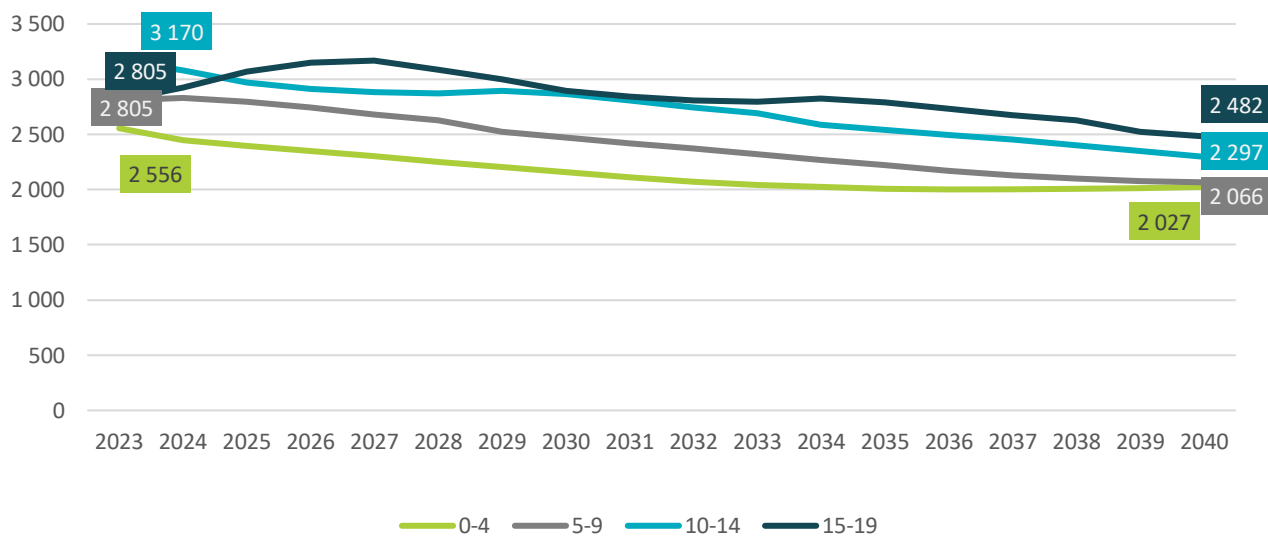
JOONIS 13. KIHNU VALLA LASTE ARVU PROGNOOS VANUSEGRUPPIDE KAUPA AASTANI 2040.

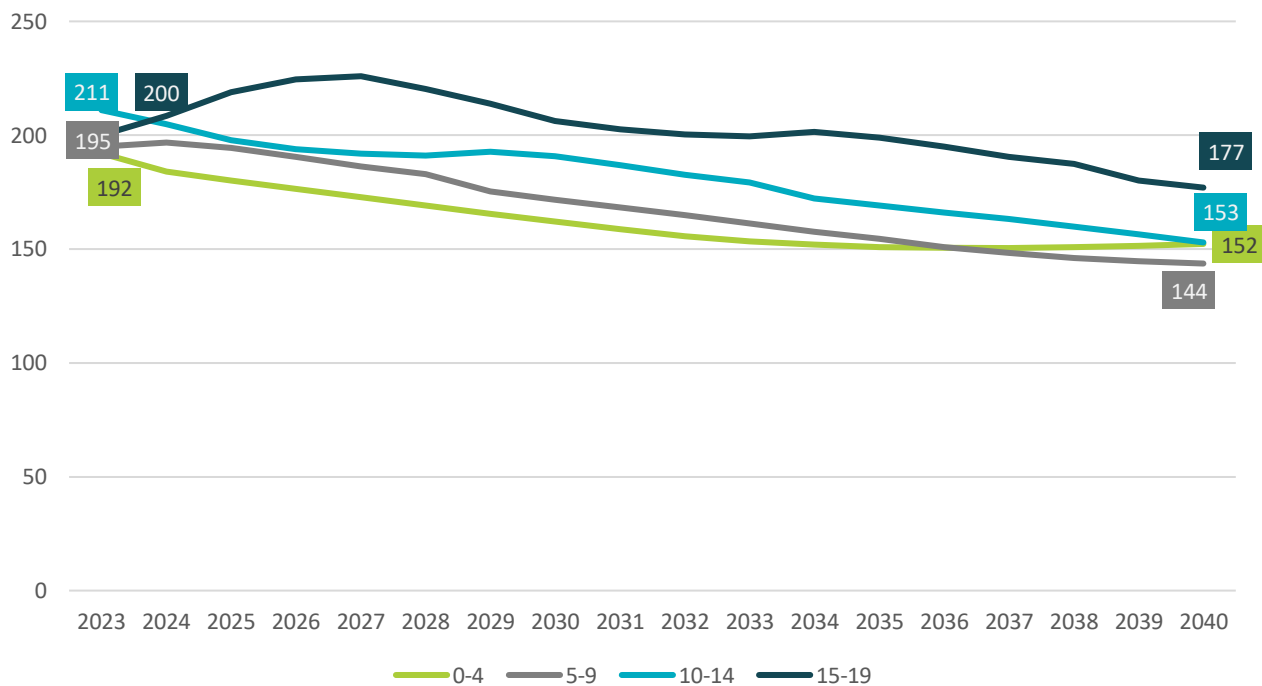
JONIS 14. LÄÄNERANNA VALLA LASTE ARVU PROGNOOS VANUSEGRUPPIDE KAUPA AASTANI 2040.

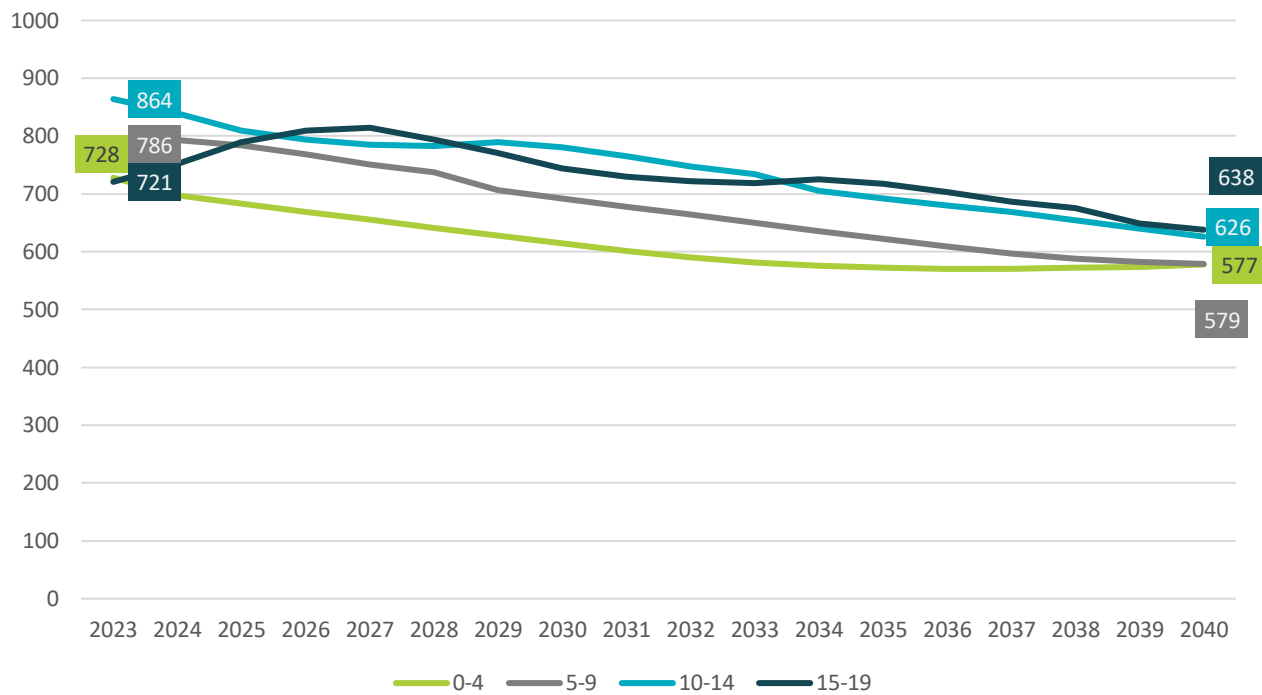
JONIS 15. PÕHJA-PÄRNUMAA VALLA LASTE ARVU PROGNOOS VANUSEGRUPPIDE KAUPA AASTANI 2040.

JONIS 16. PÄRNU LINNA LASTE ARVU PROGNOOS VANUSEGRUPPIDE KAUPA AASTANI 2040.

JONIS 17. SAARDE VALLA LASTE ARVU PROGNOOS VANUSEGRUPPIDE KAUPA AASTANI 2040.

JOONIS 18. TORI VALLA LASTE ARVU PROGNOOS VANUSEGRUPPIDE KAUPA AASTANI 2040.

CIVITTA Estonia
info.ee@civitta.com
+372 646 448 8
www.civitta.ee

CIVITTA Latvia
info.lv@civitta.com
+371 277 055 85
www.civitta.lv

CIVITTA Lithuania
info.lt@civitta.com
+370 685 266 80
www.civitta.lt

CIVITTA Finland
info.fi@civitta.com
+358 505 261 694
www.civitta.fi

CIVITTA Denmark
info.dk@civitta.com
+452 762 80 83
www.civitta.com

CIVITTA Poland
info.pl@civitta.com
+48 690 001 286
www.civitta.pl

CIVITTA Slovakia
info.sk@civitta.com
+421 901 700 574
www.civitta.sk

CIVITTA Ukraine
info.ua@civitta.com
+380 442 270 140
www.civitta.com.ua

CIVITTA Belarus
info.by@civitta.com
+375 296 018 517
www.civitta.by

CIVITTA Romania
info.ro@civitta.com
+403 180 535 88
www.civitta.ro

CIVITTA Moldova
info.md@civitta.com
+373 797 550 99
www.civitta.md

CIVITTA Armenia
info.am@civitta.com
+374 10 546 434
www.civitta.am

CIVITTA Serbia
info.rs@civitta.com
+381 11 2435 489
www.civitta.rs

CIVITTA Bulgaria
info.bg@civitta.com
+359 884 076 576
www.civitta.bg

**CIVITTA North
Macedonia**
info.mk@civitta.com
+389 71 391 957

CIVITTA Kosovo
info.ks@civitta.com
+383 493 380 55
www.civitta.com

CIVITTA Sweden
info.se@civitta.com
www.civitta.com

CIVITTA Georgia
info.ge@civitta.com
www.civitta.com